

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Pedagogická fakulta Univerzita Karlova

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Skautská výchovná metoda a její vývoj během koronavirové krize

The Scout Pedagogical Method and its Development during Coronavirus Crisis

Matěj Šturma

Vedoucí práce: Mgr. Ráchel Mazúchová

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: B IT-PG

Prohlášení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma „Skautská výchovná metoda a její vývoj během koronavirové krize“ potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Ráchel Mazúchové za znalecký dohled a cenné připomínky, za její skvělé odborné vedení a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při vypracovávání bakalářské práce. Děkuji za její trpělivost

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje tématu skautské výchovné metody a jejího vývoje během koronavirové krize. V teoretické části vystihuje, jakými změnami si metoda prošla, co bylo potřeba pro její upravování, jak se upravuje dnes a co udělal covid-19 s touto skautskou výchovnou metodou. Dále v teoretické části popisuje jednotlivé prvky skautské výchovné metody, jakým způsobem se projevuje skautská výchovná metoda v každodenním životě a jak se musela přizpůsobit fungování během covidu.

V praktické části bylo cílem práce zjištění, do jaké míry se u jednotlivých věkových kategorií (Benjamínci 5-6, Vlčata/Světlušky 6-11, Skauti/Skautky 12-15, Roveři/Rangers 16-18 let) využívá skautská výchovná metoda a jak s ní nakládají jejich vedoucí. Pro toto porovnání bakalářská práce využívá metodu dotazníku, ptá se vedoucích okresů a středisek v Praze na jejich zapojení do služby veřejnosti a zároveň výchovy dětí. Cílem dotazníkového šetření je komparace fungování jednotlivých skautských středisek během covidové situace v hlavním městě Praha.

KLÍČOVÁ SLOVA

Skauting, výchovná metoda, vývoj, pedagogika volného času

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the topic of the scout educational method and its development during the coronavirus crisis. The theoretical part describes the changes that the method has undergone, what was needed to modify it, how it is modified today and what covid-19 did with this method. Furthermore, the theoretical part describes the individual elements of the scout educational method, how the method manifests itself in everyday life and how it had to adapt to functioning during the covid.

In the practical part, the work aimed to determine the extent to which the individual age categories (Benjamínci 5-6, Vlčata / Světlušky 6-11, Skauti / Skautky 12-15, Roveři / Rangers 16-18 let) use the scout educational method and how they are handled by their leaders. For this comparison, the bachelor's thesis uses a questionnaire method and asks the heads of districts and centres in Prague about their involvement in public service and children's education. The questionnaire survey aims to compare the functioning of individual scout centres during the covid-19 situation in the capital city of Prague.

KEYWORDS

Scout, educational method, development, leisure-time pedagogy

Obsah

1. Úvod:	1
2. Principy a metoda skautské výchovy:	2
3. Skautská výchovná metoda:	5
3.1 Slib a zákon:	7
3.2 Učení se zkušeností:	8
3.2.1 Porovnání dob:	8
3.3 Družina:	9
3.3.1 Porovnání dob:	9
3.4 Symbolický rámec:	10
3.5 Příroda:	11
3.5.1 Porovnání dob:	11
3.6 Program osobního růstu:	12
3.7 Dospělí průvodci:	13
3.8 Zapojení do společnosti:	14
4. Skauting v době coronavirové krize:	15
4.1 Zákazy/omezení činnosti	15
4.2 Programy	16
5. Praktická část	18
5.1 Dopad skautské výchovné metody	18
5.2 Výzkumné otázky	20
5.3 Metody sběru dat použité ve výzkumu	20
5.4 Výsledky výzkumu	20
6. Výsledky dotazníkového šetření – uzavřené otázky	21
6.1 Zastoupení respondentů	21
6.2 Skautské vzdělání respondentů	22

6.3	Výchovné kategorie respondentů	24
6.4	Četnost online programu	25
6.5	Četnost offline programu	27
6.6	Prvky skautské výchovné metody v online schůzkách.....	29
6.7	Prvky skautské výchovné metody mimo online	31
6.8	Využití skautské výchovné metody před covid-19.....	32
7.	Výsledky dotazníkového šetření – otevřené otázky	33
7.1	Příroda	33
7.2	Slib a zákon	34
7.3	Učení se zkušeností	35
7.4	Družina	36
7.5	Symbolický rámec	36
7.6	Program osobního růstu.....	37
7.7	Dospělí průvodci.....	37
8.	Závěrečné otázky výzkumu	38
8.1	Problémový prvek SVM.....	39
9.	Závěr.....	41
10.	Seznam použité literatury a zdrojů	42
11.	Přílohy	43
11.1	Nevyplněný dotazník	43
11.2	Seznam obrázků, tabulek a grafů	46
11.2.1	Seznam grafů:.....	46
11.2.2	Seznam tabulek:	46

1. Úvod:

Tématem mé bakalářské práce je skautská výchovná metoda. Této problematice se věnuji již šestnáct let od doby, kdy jsem nastoupil do skautského oddílu. V této práci se budu zabývat vývojem metody a jakými změnami si musela projít. Dále bych rád poukázal, jak jednotlivá skautská střediska pracují s tímto základním pilířem skautingu a zda ho využívají, či nikoli, a když ne, tak z jakého důvodu. K tomuto zjištění dojdu pomocí kvalitativních rozhovorů s jednotlivými předsedy okresních a střediskových rad v Praze.

Dalším nástrojem, který ve své práci využívám, je dotazníkové šetření v rámci kvantitativního výzkumu, jenž by nám měl ukázat četnost využití a zastoupení jednotlivých prvků skautské výchovné metody. Na začátku práce nejprve vysvětluji, o čem metoda pojednává, jak vznikala, za jakých podmínek a též bych rád zdůraznil základní pilíře skautingu ve světě. Následně pokročím k rozdělení skautingu na jednotlivé výchovné kategorie, jejich pozitiva i negativa a vnímání metody, která členy obklopuje každým dnem i mimo skautskou činnost. V druhé fázi se zaměřím na výsledky dotazníků a rozhovorů. Také zde přidávám poznatky ze zasedání Valného sněmu konaného v roce 2020 online, krajské rady Junáka Prahy a okresní rady Junáka pro Prahu 9.

2. Principy a metoda skautské výchovy:

Na úvod je nutné definovat skauting, na čem je založený již od vzniku, kdy jej založil Robert Baden-Powell. Tuto definici vytvořil Světový výbor WOSM¹: „*Posláním skautingu je přispět k výchově mladých lidí prostřednictvím hodnotového systému, založeného na skautském slibu a zákonu, pomáhat jim vytvářet lepší svět, kde naleznou uspokojení jako jednotlivci a budou hrát konstruktivní roli ve společnosti.*“²

„*Skautské hnutí je založeno na třech základních principech:*

- *povinnost k Bohu, chápaná jako povinnost hledat a respektovat v životě vyšší hodnoty než materiální;*
- *povinnost vůči ostatním, chápaná jako věrnost své vlasti, která je v souladu s úsilím o mír, snaha o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, národy a různými sociálními skupinami; je pojata jako závazek účastnit se na rozvoji společnosti, jako úcta a láska prokazovaná bližním a přírodě;*
- *povinnost vůči sobě, chápaná jako odpovědnost za rozvoj sebe sama.*“³

Skauting je velmi duchovně založený, ale není to žádnou podmínkou pro vstup do organizace, důkazem je toho první z principů, zkráceně povinnost k Bohu. Není tím myšleno pouze k Bohu, ale, jak je dále zmíněno, bere se v potaz respektování vyšších hodnot, jako je rodina, přátelé a všichni, na kterých danému člověku záleží.

Druhým principem je povinnost vůči ostatním, ke které se pojí skautský příkaz: „Každý den alespoň jeden dobrý skutek.“ Toto je jeden z hlavních příkazů, který od skautů uslyšíte nebo kterým se řídí. Každý skaut/ka by měl denně vykonat alespoň jeden dobrý skutek, aby udělal svět lepším. Tento princip není měřitelný a je na každém ze skautů, jestli bude dělat malé dobré skutky nebo šířit veliké dobro. Co je v tomto bodě důležité, je druhá část, a to snaha o vzájemné pochopení a spolupráci mezi lidmi, kdy se skauti z celého světa snaží propojit, sdílet své zkušenosti a nové nápady na výchovu dětí.

Třetím bodem je povinnost vůči sobě. Každý by si totiž měl uvědomit, kde má své vlastní hranice, čeho by chtěl dosáhnout, co chce v životě překonat, v čem se zdokonalit, a umět si

¹ World organization of the Scout Movement

² Zajíc, J. (2001). Myšlenkové základy skautingu (2., opr. a dopl. vyd). Junák - svaz skautů a skautek ČR.

³ Junák – český skaut, z. s., Stanovy spolku schválené XIV. Valným sněmem Junáka v Litomyšli dne 29. 3. 2014; Hlava druhá – Principy a metoda skautské výchovy

udělat čas sám na sebe. Eleanor Roosevelt řekla: „*Celý život je neustále jen vzdělávání.*“⁴ K této větě skauti vzhlížejí a třetí princip jim v tom pomáhá, vidí neustálý vývoj světa. S tímto vývojem je potřeba se pohybovat, pokud chceme děti čemukoliv naučit. Musíme se proto nejprve zdokonalovat sami a tento princip nám má říct, abychom si udělali čas sami na sebe. Když skaut dosáhne věku, kdy je dosti vyzrálý, aby pochopil skautský slib, může se rozhodnout pro jeho složení. Ve chvíli, kdy se pro tento krok rozhodne, „zavazuje“ se k plnění tohoto slibu. Zavazují je napsáno v uvozovkách, jelikož hned v první části slibu je napsáno: „jak dovedu nejlépe“ tudíž to nikoho nesvazuje ke striktnímu dodržování skautských zákonů ani slibu, ale jedná se o část slibu, nad kterou by se skaut/ka, měl zamyslet, jestli jej dokáže dodržovat.

„Skautský slib zní:

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,

plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,

duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním.“

*Slib lze doplnit dobrovolným dodatkem: „K tomu mi pomáhej Bůh.“*⁵

Jednotlivé části slibu, by měli dělat každému skautovi průvodce životem a pomáhat mu lépe se v něm orientovat. Jednotlivé řádky skautského slibu mají jednotlivé významy. První část – „Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:“ v každém člověku evokuje něco jiného, ale společné má to, že by se každý člověk měl snažit co nejvíce v dodržování svého slibu a nikdo ho nebude trestat za jeho nedodržení, je to pouze na jeho cti.

Služba „nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době“, odkazuje na vyšší hodnoty v prvním principu skautského hnutí, tudíž ani zde se nejedná pouze o Boha, ale pod pojmem nejvyšší Pravda si každý může představit, co bude chtít – rodinu, přátele, Boha, národ.

Další část skautského slibu „plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské“ je zaměřena na osobní život každého skauta a tuto část lze opět propojit s třetí zásadou skautského principu. Dodržování skautských zákonů je motto, podle kterého by skauti měli žít, ale spíše než o vymahatelné zákony se jedná o část ve skautské výchovné metodě, která

⁴ Citáty slavných osobností [online]. In: . s. 1 [cit. 2021-7-5]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/2053192-eleanor-roosevelt-cely-zivot-je-neustale-jen-vzdelavani/>

⁵ Junák – český skaut, z. s., Stanovy spolku schválené XIV. Valným sněmem Junáka v Litomyšli dne 29. 3. 2014; Hlava druhá – Principy a metoda skautské výchovy

každému skautovi dává směr, kterým by se měl v životě dávat a na čem by mu mělo opravdu záležet.

Poslední část slibu je zaměřena spíše na starší skauty, kteří by měli být připravení pomoci vlasti a svým bližním, kteří jsou v nouzi.

Jak jsem již zmínil, skauting je velmi duchovně založený, dalším připodobněním může být skautský zákon, který by se dal porovnat s křesťanským desaterem. Jedná se o deset pravidel, ke kterým skautští vedoucí a průvodci vedou své svěřence.

„Skautský zákon zní:

1. Skaut je pravdomluvný.
2. Skaut je věrný a oddaný.
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.
5. Skaut je zdvořilý.
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.
8. Skaut je veselý myslí.
9. Skaut je hospodárný.
10. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.“⁶

Dodržování a plnění všech skautských principů, slibů a zákonů není nijak závazné, nýbrž je dobré se jimi řídit a v těžkých životních situacích by měly dokázat člověku pomoci. Je na každém skautovi, zda se těmito záležitostmi bude řídit či nikoliv. Role vedoucího nebo průvodce by měla nasměrovat mladší členy správným směrem, nikoliv jim to nařizovat. Ve skautské výchovné metodě se tomuto věnuje prvek dospělých průvodců.

⁶ Junák – český skaut, z. s., Stanovy spolku schválené XIV. Valným sněmem Junáka v Litomyšli dne 29. 3. 2014; Hlava druhá – Principy a metoda skautské výchovy

3. Skautská výchovná metoda:

„Skautská výchovná metoda závazně charakterizuje skautskou výchovu. Vychází ze zásad stanovených již zakladatelem skautského hnutí, které byly ověřeny více než sto lety praxe i poznatky moderní pedagogiky. Je založena na sedmi základních prvcích, které dohromady tvoří vnitřně provázaný, nedělitelný systém:

- *Slib a zákon – skautská výchova je především sebevýchovou, v níž klíčovou roli hraje upřímný dobrovolný závazek snažit se žít podle skautských principů.*

Složením slibu se skaut hlásí k hodnotám, stejně jako ke společenství, se kterým tyto hodnoty sdílí. Zákon mu pomáhá tyto hodnoty nacházet v každodenním životě. Slib a zákon je tak základní oporou jeho duchovního života.

- *Učení se zkušeností – skautská výchovná metoda se opírá o vlastní aktivitu a činnost; vychází z přesvědčení, že člověk se nejlépe něco naučí tím, že to dělá; že znalosti, dovednosti i postoje si osvojí nejlépe za pomoci vlastních prožitků a zkušeností. Z této zásady není vyjmuta ani výchova mravní; skauting neusiluje jen o to, aby člověk nebyl špatný; usiluje o to, aby dobro činil. Proto je součástí skautské sebevýchovy i zásada vykonat každý den alespoň jeden dobrý skutek. Rovněž výchova k odpovědnosti vůči druhým vychází z činů: ze skutečné služby společnosti a bližním.*

- *Družina – skauting klade důraz nejen na výchovu všestranně rozvinutého člověka; klade důraz i na jeho roli sociální, na schopnost být platným a odpovědným členem společenství. I proto se skautská výchova odehrává především v malé, přirozené skupině vrstevníků, která představuje pro mladého člověka citové zázemí stejně jako výzvu jeho rozvíjejícím se sociálním dovednostem a umožňuje lépe odhalit jeho silné stránky a uplatnit je ve prospěch celku.*

- *Symbolický rámeček – výchova mladých lidí je účinná, jen zaujme-li je a hovoří-li k nim jazykem, kterému rozumí a který je oslovuje. Skauting proto používá her, příběhů, symbolů a vzorů, které jsou pro mladé lidi přitažlivé, inspirativní a obohacující; tím jim přibližuje i hodnoty, z nichž skauting vychází.*
- *Příroda – pro skauting je příroda nejen nejpřirozenějším výchovným prostředím; je i předmětem zájmu, péče a ochrany; stejně, jako je zdrojem citového a duchovního rozvoje.*
- *Program osobního růstu – skauting usiluje nejen o to, nabídnout pestrý a přitažlivý program mladým lidem každé věkové kategorie; podporuje i všestranný individuální rozvoj každého člena založený na jeho vnitřní motivaci a její podpoře.*
- *Dospělí průvodci – dospělí ve skautingu hrají roli průvodců mladého člověka, tedy těch, kteří mu nejen ukazují cestu, ale také mu pomáhají, podporují jej a povzbuzují; to vše s respektem k jedinečné lidské bytosti, která dříve nebo později musí za svou cestu převzít plnou odpovědnost.“⁷*

Hlavní výhodou oproti jiným výchovným metodám je provázanost všech sedmi bodů. V každém skautském programu se snaží vedoucí vyhledat a propojit několik z nich, jelikož obecně nelze zapojit do programu všechny prvky. Tudiž se snaží o co největší propojení – čím více jich propojí, tím více budou účinné. Tato výchovná metoda vede mladého člověka k osobnímu růstu a seberozvoji. Právě používání všech prvků skautské výchovné metody v programech oddílů odlišuje skauty od jiných organizací, které pracují s dětmi.

Nyní se více rozepíší jednotlivě ke každé části skautské výchovné metody:

⁷ Junák – český skaut, z. s., Stanovy spolku schválené XIV. Valným sněmem Junáka v Litomyšli dne 29. 3. 2014; Hlava druhá – Principy a metoda skautské výchovy

3.1 Slib a zákon:

Skautský slib a zákon je základní částí skautské výchovné metody, vytváří pro skauty pomyslné mantinely, v nichž by se měli členové pohybovat. Měli by být sami pro sebe i své okolí férovými partáky a přinášet důvěru do oddílu, fair play a spravedlnosti pro všechny. Vůdce, jemuž do ruky skauti skládají slib, by jim měl být příkladem. V neposlední řadě se jedná o soudržnost skautingu, zapojení do komunity a hluboké zážitky, které jsou se slibem propojeny.

Nejedná se pouze o memorování jednotlivých zákonů, z toho nikdo skauty nezkouší, tudíž by se nemělo jednat pouze o bezduché opakování. Když skaut slibuje, tak si všichni ostatní přítomní s ním opakují a „obnovují“ svůj skautský slib.

Se skautským slibem je spojený hluboký zážitek při slibovém ohni, kdy je skaut, který se rozhodne pro složení slibu, nejprve poslán na takzvanou vigiliu, kde má přes celý den prostor pouze sám pro sebe a rozjímání, zda chce slibovat. Pokud se rozhodne pro jeho složení následuje samotný rituál u slibového ohně, kdy slibovavec přijde nejprve ke svému vedoucímu a začne odříkávat první část skautského slibu:

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,“

Dále postoupí o kus doprava, kde je připravena státní vlajka a pokračuje druhou částí:

„plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,“

Před poslední částí opět postoupí o kus doprava a naváže třetí částí:

„duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním.“

A po této části může doplnit: „K tomu mi pomáhej Bůh.“ Následně se vrací ke svému vůdci, který mu pogratičuje a slibovavec může obejít slavnostní kolečko, kdy mu každý přítomný člen pogratičuje. Po gratulacích následuje „obnovení“ slibu, kdy si všichni, kteří skautský slib již složili, znovu, společně s novými slibovanci zopakují celý skautský slib, aby si pamatovali, na čem v životě záleží a co by mělo být jejich prioritami.

3.2 Učení se zkušeností:

Cílem sociální pedagogiky je např. podle Aristotela, Platona, Helvétia, Lindnera, Drtiny či Masaryka zaměření k zapojení člověka do společnosti tak, aby byl schopen uvědoměle a kvalifikovaně plnit své sociální funkce; vychovat jedince co nejvíce prospěšného společnosti.⁸

A právě tomu se věnuje tento bod skautské výchovné metody, zabývá se problematikou každodenních situací, se kterými se musí člověk potýkat. Když skauti vytváří program s prvkem učením se zkušeností, využívají při tom praktické problémy, na které je potřeba děti připravit a ne na to co nevyužijí. Před každým programem se vedoucí musí zamyslet, jaké schopnosti v dané věkové kategorii děti využijí a co jim vlastně chtějí předat. Dále je také nutné, aby se zamyslel, kde je dobré nejprve využít formu hry, a následně si to zkusit naostro, nebo kde může přistoupit rovnou k druhému kroku.

Takovýchto příležitostí je mnoho a především se jedná o situace, kdy si děti musí poradit samy bez vedoucích, jako je nákup potravin na víkend, hledání spojů dopravy, úklid, mytí nádobí nebo vaření.

Dalším způsobem, jak děti připravit na takovéto stavy jsou modelové situace, kdy si v bezpečném prostředí mohou vyzkoušet věci, které se naskytanou málokdy, ale mohou se s nimi potkat. Může to být například zdravotní péče nebo stavění vlastního přístřešku.

Nejllepší možností, jak získat co nejvíce poznatků z takové aktivity je zpětná vazba, která je jejich nedílnou součástí. Děti se po svém výkonu dozví, co by se dalo udělat lépe a kde pochybily a příště se těchto chyb vyvarovat.

3.2.1 Porovnání dob:

Dříve bylo nutné, aby se skaut uměl bezchybně vyznat v mapě a aby věděl, co znamenají různé značky. Skauting musel jít s dobou a adaptovat se na aktuální požadavky společnosti ve všech ohledech. V bodě učení se zkušeností je to obzvláště důležité, jelikož nyní je děti nutné učit mimo jiné, jak si vyhledají informace na internetu, jak si poradit s GPS, která je součástí jejich telefonů, nebo místo psaní dopisů je nutné děti učit, jak psát emaily.

Tím nechci říct, že by se skauting nevěnoval i základním znalostem jako je psaní poštovní adresy nebo orientace v mapě, ale musel se přizpůsobit a s ním i vedoucí a učit děti novým věcem společně s těmi zastaralejšími.

⁸ Pospíšil, R. Cíle výchovy. In (p. 1). https://is.muni.cz/elportal/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/cile.html#soul

3.3 Družina:

Družinový systém je o partě dětí, která funguje jako tým. V tomto týmu je nutné, aby si každý našel své místo a svou roli, jelikož každý chce někam patřit a právě družina může být pro každé dítě tím, co hledá, a místem, kde má své dobré kamarády. Cítí zde pocit sounáležitosti k družině a společnou práci dokáží splnit těžší úkoly, přebírat odpovědnost za své činy nebo se více osamostatnit bez dospělých vedoucích.

Jednou z rolí v družině je rádce/podrádce. Každé dítě dospěje do věku, kdy dostane právě jednu z těchto funkcí. Rádce i podrádce jsou součástí party, ale navíc mají zodpovědnost za fungování družiny, zásadně se podílí na jejím fungování a kromě toho, že by měl být vedoucím skupiny, tak musí mít spoustu dalších vlastností, jako je empatie, cílevědomost, ochota pomoci, atd.

Celý prvek by neměl být pouze o rozdělení dětí do vyrovnaných družstev, která používáme jako nástroj pro řízení oddílové činnosti. Družina a týmový duch se vyvíjí dlouhodobě a vzpomínky na družinu zůstávají dětem v myšlenkách i několik let po opuštění oddílu. Každým rokem se družina mění, jelikož rádci/podrádci (ti nejstarší) odcházejí do další věkové kategorie a naopak do družiny je nutné přijmout nováčky, kteří přišli – obvykle ti nejmladší. Stejně jako každý oddíl má své rituály na přijetí nových členů, tak takové tradice mají i jednotlivé družiny. Může se jednat např. o skok do náruče svých kamarádů či společné zdolání překážek.

Během táborového režimu se družiny stmelují při každodenní činnosti jako je mytí nádobí, noční hlídky, vztyčení a sejmutí vlajky na stožár.

3.3.1 Porovnání dob:

Družiny využíval již zakladatel skautingu Robert Baden-Powell při jednotlivých vojenských úkolech, které dostával pro své hochy. V té době musela družina být stále sounáležitá a rádce musel vědět, co se s jeho družinou děje, jelikož ve válce jim šlo o život. V dnešní době už to není tak dramatické jako dříve, ale družinový systém je neméně potřebný, hlavně kvůli psychické pohodě celé družiny a společným zážitkům. V dnešní době k porovnání jednotlivých družin slouží tzv. Svojsíkovy závody nebo Závod vlčat a světlušek, kde si družiny napříč celou republikou mohou poměřit zkušenosti a znalosti v různých oborech (skautských i neskautských) s ostatními skauty či skautkami.

3.4 Symbolický rámeček:

Z bakalářské práce Veroniky Bečanové a podle stanov Junáka nám symbolický rámeček: „*Slouží k vyvolání zájmu dětí a mladých lidí na nějaké téma. Výchova je účinná právě tehdy, pokud k dětem hovoříme stejným jazykem, kterému rozumí a který je zaujme. Skauting proto používá her, příběhů, symbolů a vzorů, které jsou pro mladé lidi přitažlivé, inspirativní a obohacující - tím jim přibližuje i hodnoty, z nichž vychází.*“⁹

Příběhy symbolických rámečků nám pomáhají předávat dětem důležité hodnoty a otevírat i jinak náročná témata, jako například šikana, problémy v rodině, smrt nebo sexualita. Těmto těžkým tématům musí vedoucí čelit každým dnem, a je proto nutné, aby sami byli dobře připraveni na to, jak tato témata předávat. Symbolický rámeček je nástroj, jak tedy dětem lépe přiblížit danou problematiku a vedoucím usnadnit její předávání.

Symbolický rámeček je skutečně jen rámečkem samotného programu, neměl by ho tedy přehlušit. Vždy je nutné myslet na podstatu programu a jakých cílů v něm chceme dosáhnout. Častokrát se stává, že vedoucí chtějí mít svůj program tak dobře připravený, že zapomenou na samotnou podstatu. Např.: Pokud chceme stmelit kolektiv oddílu, nevybereme si legendu o bitvě jednotlivých rodů do úplného vyvraždění, nebo chceme podporovat kreativitu a fantazii dětí, vybereme příběh, který umožňuje alternativní konce, a nebudeme lpět na přesném průběhu příběhu.

V neposlední řadě je využití pro vedoucí, kteří chtějí obměnit již zastaralý program, který využívají již dlouhá léta. Pro výchovnou kategorii vlčat a světlušek¹⁰ je možné pozměnit několikrát stejný program se symbolickým rámečkem. Příklad: Pokud hrajeme obyčejnou hru na babu, kdy jedno dítě chytá ostatní, a děti už to omrzí, můžeme hru přejmenovat či předělat pravidla, tímto se nám změní symbolický rámeček a rázem je z toho pro děti nová hra.

⁹ Bečanová, V. (2016). Skautská výchovná metoda a její vliv na mravní výchovu dětí a mladistvých [Bakalářská práce]. Univerzita Karlova.

¹⁰ Děti ve věku 6-11 let

3.5 Příroda:

Hlavní výhodou v České republice je rozmanitá příroda, kterou skauti mohou využívat dle jejich vůle a potřeb. Příroda je vnímána jako unikátní výchovné prostředí, ve kterém je možné být skutečně sám sebou a zlepšovat svoje schopnosti a dovednosti. Většinou není na tento prvek skautské výchovné metody nutné vymýšlet konkrétní program, jelikož samotný pohyb v přírodě a schopnost přežít bez střechy nad hlavou je konkrétním cílem prvku.

„Příroda – je skautingem považována za nejpřirozenější výchovné prostředí. Podporuje duchovní rozvoj a je i předmětem zájmu, péče a ochrany.“¹¹ Proto se z větší části odehrávají tábory v přírodě, kde nám příroda sama pomáhá k dalším prvkům skautské výchovné metody.

Celý tento bod není o pouhém memorování veškeré fauny a flóry v lese, jde o sounáležitost s přírodou a o to, co od ní můžeme očekávat či v čem nám může být nápomocná. Stejně tak nestačí vzít oddíl na výpravu do lesa a doufat, že přírodu sami začnou vnímat a zamilují si ji. Přírodu je potřeba dětem postupně přibližovat, ukazovat jim mravenčí společenství, les poškozený kůrovcem i večerní červánky, které následující den přinesou déšť. Jak řekl zakladatel skautingu R. Baden-Powell: *„Pro ty, kteří mají oči, aby viděli, a uši, aby slyšeli, je les zároveň laboratoří, klubem i chrámem.“¹²*

3.5.1 Porovnání dob:

Dříve bylo nutné se v přírodě dobře orientovat, rozpoznat, na kterou světovou stranu je mraveniště nebo jak rostou lišejníky. Dále také tento prvek sloužil tehdejším skautům (vojákům), aby uměli číst v mapách, usnadnili si cestu kolem kopce, nebo aby našli přístřešek, kde se ukrýt před bouřkou. Dnešním cílem mimo těchto znalostí je i třídění odpadu, vyzkoušení si, jaké je to spát mimo zděnou základnu, a využití přírody jako tělocvičny. Děti se také dnes učí, co si v běžném životě nevyzkouší, jako je příprava jídla pouze z přírodních zdrojů – bohužel jak se posouvala doba, tak se i skauti museli přizpůsobit stále tvrdším podmínkám hygieny a nyní již není možné si natrhat borůvky a volně je konzumovat.

V době koronaviru, kdy nebylo možné jezdit na víkendové akce do přírody ani chodit na výlety, si skauti museli přizpůsobit tuto metodu. Ačkoliv se vedoucí nemohli s dětmi

¹¹ Bečanová, V. (2016). Skautská výchovná metoda a její vliv na mravní výchovu dětí a mladistvých [Bakalářská práce]. Univerzita Karlova.

¹² „Rovering to Success“, R.Baden-Powell, Herbert Jenkins Ltd., 8th printing, London, 1930

scházet osobně, připravovali program pro děti, který jim měl alespoň z části přírodu nahradit. Tento program byl založený na trávení volného času v přírodě a s rodiči. Například vedoucí připravili stezku, po které děti chodily, mohly plnit úkoly v parcích, lesích v jejich okolí. Někteří vedoucí si připravili QR kódy, které vyvěsili v centrálním parku obce a děti sbíraly body za průchod těmito lokacemi, které jim měly přiblížit pobyt v přírodě. Dalším programem v online režimu na prvek přírody byl Kahoot,¹³ kam vedoucí zadávali přírodniny a děti se je snažily rozpoznat. Děti také měly přednášky od starších vedoucích, kteří si pro ně připravovali fotosoutěže, a děti v online režimu tak mohly společně soutěžit, kdo se z nich více vyzná v přírodě.

3.6 Program osobního růstu:

Další ze specifik skautingu je jeho přístup. Jedním z takových postojů může být Holistický přístup, kdy je jedinec nedílnou součástí světa, ve kterém žije.

„Skauting se tak snaží o celkový rozvoj jednotlivce jako jedinečné osobnosti, která je také nedílnou součástí světa, v němž žije:

- snaží se pomoci každému mladému člověku, aby si sám sebe uvědomoval jako součást (i když malou) jednoho celku a vytvořil si pocit sounáležitosti, který napomáhá dát životu smysl. To vyžaduje řadu příležitostí, při kterých může mladý člověk vstupovat do vzájemného kontaktu s okolním světem a smysluplně v něm působit (oblast rodiny, místních, národních i mezinárodních společenství, kulturního dědictví a přírodního prostředí).“¹⁴

V tomto prvku si ale skauti uvědomují, že nesmí stát svým svěřencům neustále za zády, ale musí je vést k osobnímu rozvoji. Skauti pro tento osobní rozvoj mají mnoho prostředků, jakými jsou např.: skautské stezky, odborky/vlčci/světýlka¹⁵ nebo výzvy. Děti se tak mohou zlepšovat ve svých silných i slabých stránkách, dokázat si stanovit vlastní cíl a tím i prožít život smysluplně, nepromarnit ho, ale přitom nechtít všechno hned. Práce na osobním rozvoji musí být trpělivá a po malých krůčcích. Z tohoto důvodu také skautská výchova není pouze o jednom roku ve skautingu, ale o postupné práci s jeho členy v průběhu několika let.

¹³ Webová aplikace, do které si vedoucí dali otázky a děti na ně prostřednictvím telefonu mohly odpovídat.

¹⁴Zajíc, J. (2001). Myšlenkové základy skautingu (2., opr. a dopl. vyd). Junák - svaz skautů a skautek ČR.

¹⁵ Odborky jsou odborné zkoušky pro skauty, skautky, rovery a rangers. Vlčci a světýlka jsou odborné zkoušky pro vlčata, světlušky a žabičky – dostupné na: <https://odborky.skaut.cz/>, <https://vlcciasvetylka.skaut.cz/>

Celý tento prvek není o soutěživosti dětí, které bude mít ve stezce více bodů nebo mít na rukávu kroje více odborek, ale je to o jejich seberealizaci a vlastním chtění. Pokud se dítě nebude chtít samo zdokonalovat, nelze jej k tomu nutit.

Pro každé dítě je nutné připravit vlastní individuální plán a v průběhu jeho výchovy si tento plán hlídat. Vedoucí na svých poradách, které mají i několikrát do měsíce, probírají jednotlivé děti - skautíky, jaké mohly vzniknout problémy a na koho je potřeba se zaměřit.

Stejně jako vedoucí nastavují společně s dětmi jejich program pro osobní růst, tak poté si sami následně říkají, čeho by chtěli dosáhnout a v čem se zlepšovat. Ve skautingu je široká možnost seberealizace a každý si může najít, co přesně ho baví. Např.: Není nutné, aby se vedoucí, který má rád přípravu programu pro děti, staral o materiální zázemí pro tábor a naopak.

3.7 Dospělí průvodci:

Skautští vedoucí poskytují podporu všem zájemcům a tato opěra zahrnuje tři vlastnosti vedoucího a každý v oddíle by jimi měl disponovat:

- Vedoucí aktivit: Tuto vlastnost splňuje pouze hrstka vedoucích a jedná se o vlastnost, kdy si tento člověk je schopný vzít na starosti nejen svůj vlastní program, ale je schopen dohlédnout i na ostatní, aby své programy měli připravené. Pokud zjistí, že jeho lidé nemají kompetenci k určitému programu, musí zajistit externí odbornou pomoc.
- Vychovatel: Jedná se o člověka, který dbá na mravní vývoj mládeže, podporuje děti v procesu sebevýchovy a snaží se rozvíjet jejich znalost a dovednosti. Tento vedoucí by měl být schopný porozumět každému členovi/člence svého oddílu, naslouchat jeho potřebám a dokázat mu poradit. Na druhou stranu by měl dohlédnout na to, aby tyto potřeby byly součástí programů, které tvoří společně s dalšími vedoucími.
- Přátelský poradce: Jelikož je skauting dobrovolný a vedoucí za svojí práci nic nedostávají, ale naopak platí, tak je nutné, aby v oddíle se nacházel vždy někdo, kdo je tzv. přátelský poradce. Tento člověk má na starosti přátelství, komunikaci, vztahy v oddíle. Na něm závisí, jaká bude atmosféra oddílu a aby se do něj, jak vedoucí, tak i děti rádi vraceli. Vymýšlí stmelující akce, teambuildingy pro vedoucí a radí lidem s jejich problémy, je to v podstatě koučový mentor.

Celý tento prvek je nazvaný jako průvodci, jelikož skautští vedoucí se nesnaží pomáhat dětem v jejich růstu z pozice autority, jako mnozí učitelé, ale rovnocenným vztahem.

Takovýto vztah by neměl být pouze mezi dospělým a dítětem, ale i mezi dětmi samotnými, aby si dokázaly naslouchat.

Vedoucí jsou častokrát pro děti životním vzorem a od nich právě děti přebírají životní vzory a návyky. Nejde pouze o dobu strávenou na schůzkách, víkendech nebo táborech, ale i o čas strávený kdykoliv mimo prostředí skautingu.

3.8 Zapojení do společnosti:

Osmým prvkem skautské výchovné metody je zapojení do společnosti. Tento prvek byl schválen mezinárodní skautskou organizací WOSM. Ale český skauting jej zatím pouze zpracovává. Tudíž ve stanovách není zatím zakomponován a čeká se, až jej schválí nejvyšší orgán Junáka – Valný sněm. Z tohoto důvodu zapojení do společnosti zatím není zakomponované ve vzdělávacích dokumentech pro přípravu nových vedoucích.

Tuto část lze nazvat i jinými způsoby, např. služba nebo práce s širší komunitou. Celé nám to má připomenout, že nejsme na světě sami a skauti by neměli být uzavřenou výchovnou skupinou. Zároveň se jedná o propojení s dalšími komunitami nebo osobami podporujícími výchovu mládeže, jako jsou rodiče, bývalí členové skauta, město, mládežnické organizace, škola, sociálně či jinak hendikepované osoby, republika a potažmo celá společnost.

Práce s tímto prvkem již probíhá, ale nikde nebyl do současné doby pojmenován a byl brán za samozřejmost. Cílem přidání tohoto bodu mezi další prvky skautské výchovné metody je právě snaha pracovat více s veřejností a snaha se před každou akcí více zamyslet nad tím, proč vlastně danou akci skauti vytvářejí a co tím mohou lidem kolem nich nabídnout.

Není to o spasení světa a soustředění se na problémy společnosti místo výchovy dětí v oddílech, spíše o přemýšlení o postavení každého vedoucího ve světě a jeho vlivu na děti kolem, které by mělo být přirozenou součástí skautské výchovy.

Zapojení do společnosti probíhá paradoxně nejvíce v době, kdy je skauting zakázaný, ať už dříve, kvůli politickým režimům, nebo v dnešní době koronaviru. Ačkoliv je dnešní situace rozdílná oproti zakázání režimem, tak cíl skautů zůstal stejný – vychovávat mládež a pomáhat veřejnosti. Dříve mnoho skautů působilo v ilegalitě a snažili se podporovat rozvoj mladých lidí. Jiní vedoucí přešli pod jiné povolené organizace se stejným záměrem. V době koronaviru se skauti více semknuli s veřejností a na každém kroku byla vidět jejich velká ochota pomáhat. Někteří vedoucí stále vymýšleli program pro děti, aby usnadnili práci

rodičům, kteří museli pracovat po odpoledních hodinách, když dopoledne se věnovali dětem při online výuce, když byly školy v důsledku vládních nařízení kvůli koronaviru zavřené. Další část se vrhla do jiných dobrovolnických prací. Skauti pomáhali v nemocnicích, lékárnách, domovech důchodců, nabízeli hlídání dětí, zúčastnili se rozvážení respirátorů nebo stáčení a rozdávání dezinfekčních prostředků na veřejně dostupných místech.

4. Skauting v době coronavirové krize:

4.1 Zákazy/omezení činnosti

Po začátku coronavirové krize v březnu 2020 se skauti, stejně jako zbytek populace, museli přizpůsobovat novým nařízením. Dne 11. března 2020 byla pozastavena skautská činnost, ale jednalo se pouze o činnost prezenční, skauti se brzy adaptovali a veškeré své programy přesunuli do online formátu. Výchovným prvkem pro děti je i to, jak se chovají jejich vedoucí, proto většina skautů po celé republice začala pomáhat. Vznikla skautská pomoc na lince seniorů, kde si mohli starší lidé objednat léky, potraviny a životně důležité věci a skauti z okolí to dopravili až k nim domů. Ústřední skautské orgány společně s vedoucími vymýšleli programy na doma pro rodiče s dětmi nebo online schůzky. 16. dubna 2020 se začalo mluvit o přechodu z pozastavené činnosti do omezené, dlouhé debaty vyústily v mírné rozvolnění 11. května 2020. Avšak podmínky, které byly státem stanoveny, byly pro mnoho oddílů nesplnitelné, a proto zůstaly dále v online režimu.

26. května 2020 vydala hlavní hygienička ČR MUDr. Jarmila Rážová, Ph.D. upřesnění k letním táborem, kde se postupně věnovala těmto bodům:

- *„Dělení do skupin*
- *Omezení přípravy stravy dětmi*
- *Putovní tábory*
- *Kombinace stany a budovy*
- *Koupání u řeky, v rybníku a v bazénu na tábořišti*
- *Aktualizace platných posudků pro děti*
- *Rozestupy, roušky*
- *Jízda vlakem na tábor*
- *Míra ochrany kuchyňského personálu v úměře k velikosti tábora“¹⁶*

¹⁶ Krajčí, M. Upřesnění hlavní hygieničky k „Manuálu k letním táborem 2020“. <https://crdm.cz/clanky/aktuality/upresneni-hlavni-hygienicky-k-manualu-k-letnim-taborum-2020//>

Nakonec 2. července 2020 byla zrušena veškerá skautská protiepidemická opatření, a tábory tak mohly probíhat v normálním režimu, pouze s vyšší opatrností. Vedoucí si mysleli, že mají vyhráno, a v září to tak i vypadalo. Proběhlo několik prvních schůzek. 2. října 2020 přišla pro skauty v ČR další rána, a to opětovné omezení činnosti. Nejprve se jednalo o 2metrové rozestupy, ale následně 5. října 2020 přibylo omezení na shlukování osob ve vnitřních prostorech na 10 osob a venkovních 20, což bylo pro většinu oddílů nepřijatelné, a musely tedy svůj program opět přesunout do online režimu. Navíc 9. října 2020 proběhlo usnesení vlády ČR (č. 995 a 996), kdy byl vydán zákaz aktivit pro děti a mládež.

Dne 3. prosince 2020 došlo na pouhých 15 dní k obnovení skautské činnosti. Avšak od 18. prosince 2020 byla skautská a jiná obdobná činnost opět zakázána. A ačkoliv to již 12. dubna 2021 vypadalo lépe a podle zákonů mohla být skautská činnost obnovena, vedení Junáka se rozhodlo zatím neobnovovat a toto rozhodnutí se jim vyplatilo, jelikož následné předpisy se opět zpřísnily až do 24. května 2021, kdy bylo povoleno setkávání až 50 osob uvnitř budov a 100 osob venku za dalších hygienických podmínek, jako je testování nebo očkování. Všechny oddíly po celé České republice s velkým nadšením znovu rozjely svoji činnost.

Pro všechny skautské vedoucí je nutné, aby své děti znali ze schůzek a víkendů, jelikož tam poznají děti, které si berou na tábor, a díky vzniklé důvěře mezi vedoucím a skautíkem mohou probíhat programy, které by jinde probíhat nemohly. Zároveň jde i o důvěru vedoucím od rodičů, kteří svěřují své děti do rukou právě jim, a kteří mohou být noví a mladí.

4.2 Programy

Pro všechny vedoucí bylo velmi těžké adaptovat se na online režim a vymýšlet, jak programy udělat pro děti zábavné, atraktivní a naučné. Nesnažili se pouze o činnost na doma pro děti, ale připravovali i spoustu programů do přírody, kam se mohly děti vydat společně s rodiči.

Další komplikací pro oddíly byl velký nárůst nových členů ve skautu. I přes nepříznivou situaci z doby koronaviru, která trvá od března 2020, se do školního roku 2020/2021 přihlásilo v Praze o 455 členů více než v roce předchozím. Největším přírůstem jsou účastníci ve věku do 18 let, celkem 274 a dalších 131 dospělých nových členů.¹⁷ Ačkoliv se to zdá jako veliké pozitivum, že rodiče a děti stále jeví o skauting větší a větší zájem opak

¹⁷ Data jsou získána ze skautského informačního systému a zápisu Pražské rady Junáka.

je pravdou. Mnoho oddílů v Praze se potýká s nedostatkem vedoucích a vznikají tak čekací fronty, kdy se dítě do oddílu nedostane kvůli kapacitě.

U oddílů s mladšími členy se zpočátku situace s novými dětmi nejevila tak špatně, ale situace graduje před tábory, kdy vedoucí mají obavy, jaké děti s nimi vlastně na tábor pojedou, jaké mají děti zdravotní omezení, jak se chovají v konkrétních situacích, a z druhé strany není tak velká důvěra ze strany rodičů nových členů, kteří nechtějí děti na tábor pustit.

U starších oddílů není nárůst nováčků tak markantní jako u mladších ročníků a nevyskytují se zde problémy s rodiči jako u mladších dětí. U těchto mladších skautíků můžeme nalézt problém v přátelství mezi jednotlivými dětmi, které se neznají či se jako rádcové družin se členy své družiny mnohdy rok neviděli.

Po rozvolnění 24. května 2021 se všechny oddíly okamžitě pustily do běžné prezenční činnosti a jejich programy byly zaměřené převážně na seznamování před tábory. Vedoucím začaly dlouhé přípravy na tábory.

5. Praktická část

V praktické části jsem se zaměřil na výzkum využití skautské výchovné metody v době koronavirové krize v hlavním městě Praha. Jako metodu svého výzkumu jsem využil dotazníkové šetření. Svůj výzkum jsem prováděl právě v Praze díky své pozici v Junáku, kterou je aktuálně předseda okresní rady Junáka pro Prahu 9, tudíž jsem jeden ze členů krajské rady junáka Praha. Díky této funkci jsem se rozhodl prostřednictvím ostatních předsedů okresních rad oslovit vedoucí středisek napříč celou Prahou.

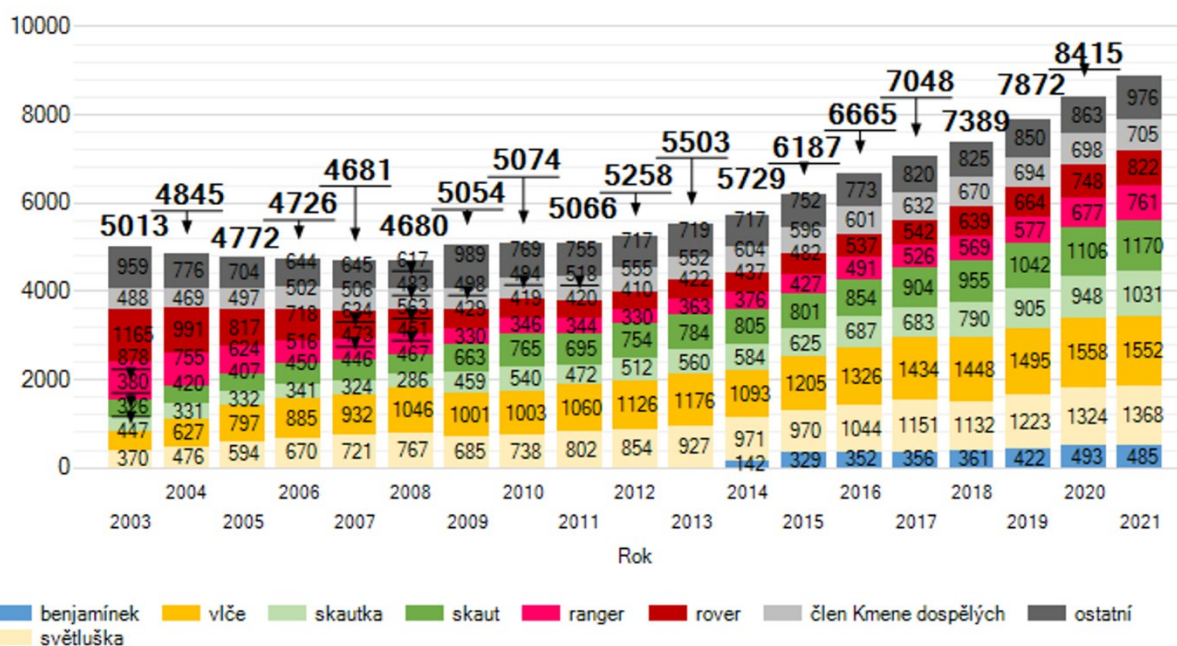
5.1 Dopad skautské výchovné metody

Z registrací, které probíhaly do 31. ledna 2021, jsem zjistil, že v Praze je celkem aktuálně registrovaných 8 870 skautů rozdělených do výchovných kategorií:

- 485 – benjamínků (většinou koedukované oddíly ve věku 5-6 let)
- 1368 – světlušek (registrované holky ve věku 6-11 let)
- 1552 – vlčat (registrovaní kluci ve věku 6-11 let)
- 1031 – skautky (registrované holky ve věku 12-15 let)
- 1170 – skauti (registrovaní kluci ve věku 12-15 let)
- 1583 – Roveři + Rangers (mladší vedoucí, dívky i chlapci, ve věku 16-18 let)¹⁸
- 705 – členové kmene dospělých (většinou starší vedoucí, kteří již aktivně nevedou)
- 976 – ostatní (ti, kteří se nezaregistrovali k žádné výchovné kategorii)

V rámci mého výzkumu jsem zjistil i nárůst zájmu o skauting a jeho výchovnou metodu. Na grafu č.1 můžeme vidět vývoj registrovaných členů a zájmu o skauting v Hlavním městě Praze od roku 2003 do roku 2021. S rostoucím zájmem o skauting vzniká potřeba mít stále více vedoucích, a to nejen těch, kteří se o děti postarají, ale i těch kvalifikovaných. Jak je možné vidět na grafu č.1., vedoucích, kteří aktivně vedou, není takový počet jako dětí, kterých každým rokem přibývá.

¹⁸ Věkové kategorie nelze striktně rozdělit na konkrétní věk, každé středisko může pojmout výchovné kategorie podle svého. Toto rozdělení vztahuji na středisko Oheň Horní Počernice, ze kterého pocházím.

Graf 1 - Nárůst registrovaných členů Junáka v Praze

Tabulka 1 - Počty registrovaných členů 2021

O) Počet členů				
id	Jednotka	Osob do 26	Starších	celkem
112	okres Praha 2	743	259	1002
113	okres Praha 3	439	123	562
114	okres Praha 4	1500	219	1719
115	okres Praha 5	586	161	747
116	okres Praha 6	1537	401	1938
118	okres Praha 8	659	151	810
119	okres Praha 9	849	174	1023
11A	okres Praha 10	838	231	1069
		7 151	1 719	8 870

Jako další přidávám tabulku ze zápisu krajské rady Junáka Praha, kde jsou vidět počty členů mladších 26 let a starších osob v jednotlivých okresech Hlavního města Prahy. V tabulce je také možné nalézt, že skautský kraj Praha¹⁹ se skládá z 8 okresů.

¹⁹ Jedná se o skautský kraj, jelikož v některých střediscích se nachází i oddíly, které nesídlí v Praze. Např.: Říčany, které spadají pod Prahu 4 nebo Kralupy nad Vltavou spadající pod Prahu 6.

5.2 Výzkumné otázky

Hlavním cílem dotazníkového šetření bylo zjištění, jak se v Hlavním městě Praze využívala skautská výchovná metoda během koronavirové krize, jaká byla aktivita jednotlivých výchovných kategorií a zda se vedoucí zaměřovali na programy, které jejich středisku dělají dlouhodobé problémy.

Mimo jiné byly v dotazníku položeny otázky na skautské vzdělání vedoucích, potřeba pomoci od výchovných zpravodajů, kteří by měli pomáhat oddílům a jejich vedoucím s výchovou dětí. Nebo také otázka na cílenou práci se skautskou výchovnou metodou před příchodem koronaviru.

5.3 Metody sběru dat použité ve výzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo v květnu a červnu 2021 v Hlavním městě Praze. V rámci výzkumu byl použit pečlivě připravený dotazník, který se skládal z otevřených i uzavřených otázek, které měly za úkol zjistit, jak se využívají jednotlivé prvky skautské výchovné metody během koronavirové krize.

Celé šetření je pouze průřezem středisek v Praze, nelze tedy posoudit, zda se ostatní střediska v republice zachovala podobně a jestli jejich aktivita byla obdobná.

5.4 Výsledky výzkumu

Dotazník vyplnilo celkem 23 zástupců středisek nebo okresů napříč celým krajem Hlavní město Praha. Některá střediska dotazník nevyplňovala, jelikož je za ně vyplnil již předseda okresní rady. Tudíž není možné odvodit, jaká byla maximální návratnost dotazníku. Mezi respondenty se nacházeli zástupci všech výchovných kategorií (benjamínci, vlčata, světlušky, skauti, skautky, roveři) a každý z respondentů má alespoň základní skautské vzdělání, tudíž čekatelství kurz.²⁰

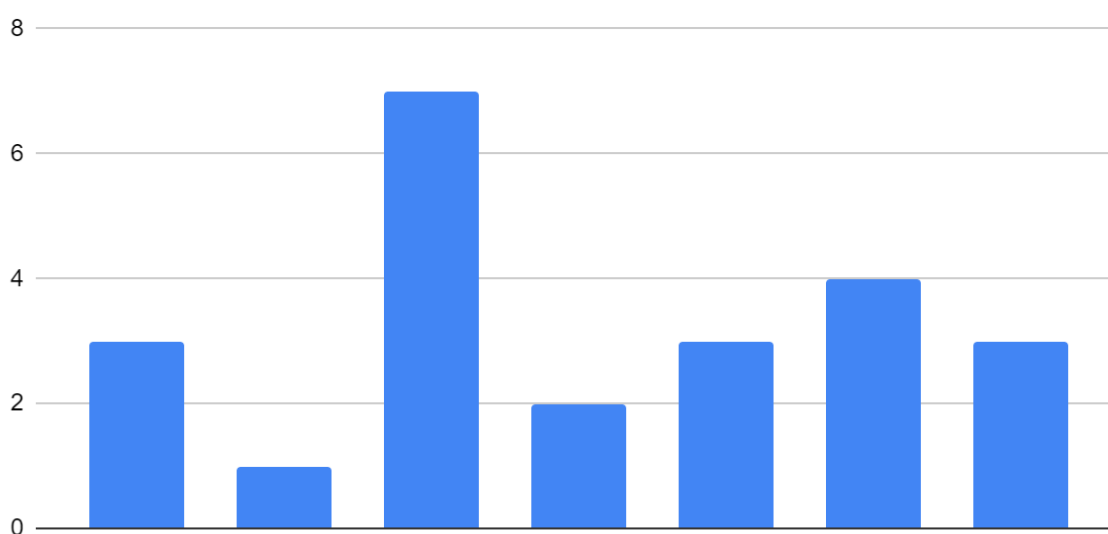
²⁰ Jedná se o interní skautskou kvalifikaci pro spoluvědouce oddílů. Tento kurz zvyšuje organizační schopnosti, pedagogické, zdravotní, účetnictví nebo základy skautského práva.

6. Výsledky dotazníkového šetření – uzavřené otázky

6.1 Zastoupení respondentů

V první a druhé otázce jsem se ptal, odkud respondenti pochází, konkrétně na středisko a okres. Na otázku střediska jsem se ptal z důvodu informovanosti, zda se v konkrétních okresech najdou rozdíly nebo budou rozdíly pouze mezi okresy. Ve výsledku jsem došel k závěru, že jednotlivé fungování středisek se liší i mezi jednotlivými středisky v okrese.

Z jakého okresu pochází respondent.

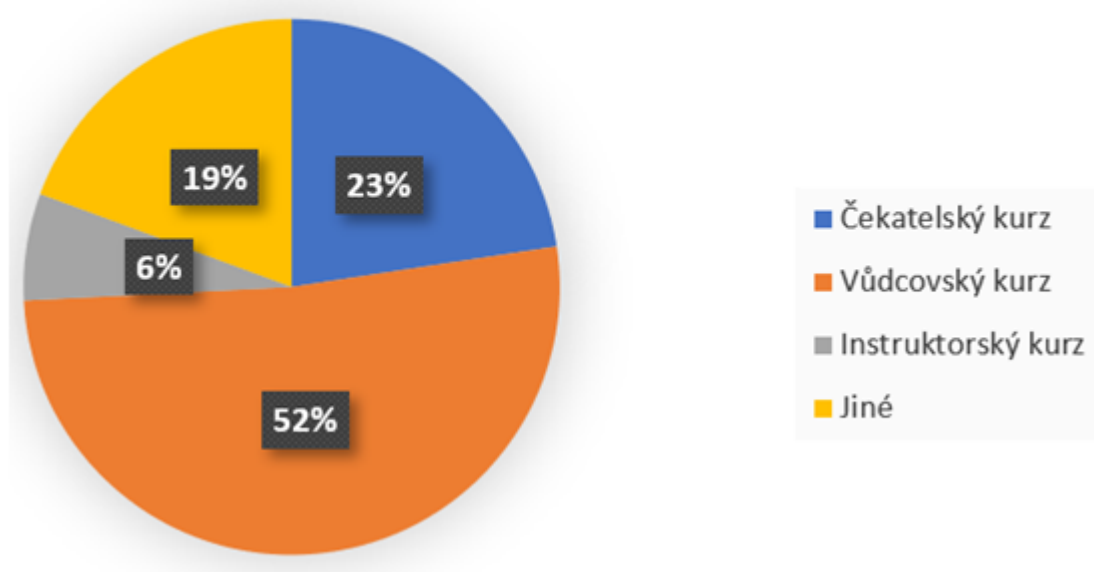
Graf 2 - Původ respondentů

Ve výsledku první otázky můžeme vidět hojné zastoupení Prahy 5. Velkou návratnost dotazníku na Praze 5 přisuzuji mladému kolektivu vedoucích, kteří jeví o skauting zájem. Totéž by se dalo říct o Praze 9. Dotazníky, které jsem posílal, se bohužel nevrátily z Prahy 4. Pro mé dotazníkové šetření to není tolik podstatné, jelikož ze zápisů krajské rady Junáka Prahy mohu soudit, že na Praze 4 se dělo velmi mnoho činností a vedoucí již byli unavení, dále využili dobu koronaviru ke vzdělávání vedoucích napříč celou Prahou. Okresní rada Prahy 4 organizovala online setkání vedoucích a seminář pro celý kraj, nejvýznamnějším setkáním bylo téma: „Bezpečnost dětí v online prostředí“, kde hosty byli vrchní státní zástupkyně JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D., psycholog Prof. PhDr. et PhDr. Radek Ptáček, Ph.D. nebo publicista Daniel Dočekal. Z největšího skautského střediska v Praze 4 - Blaník se oddělila jeho část a založila si vlastní středisko Keya.

6.2 Skautské vzdělání respondentů

Ve třetí otázce jsem se respondentů ptal na otázku: „Jaké mají skautské vzdělání?“ Tato otázka mne zajímala z toho důvodu, že každý vedoucí má kolem sebe hodně vzdělávacích kurzů, na které se může hlásit. Pokud zastává pozici vedoucího oddílu²¹ a vyšší funkce v dalších organizačních jednotkách jako je středisko, okres nebo kraj, by měl mít hotový alespoň vůdcovský kurz, který slouží právě pro vedoucí organizačních jednotek.

Skautské vzdělání

Graf 3 - Skautské vzdělání respondentů

Z výše uvedeného grafu můžeme rozpoznat, že 52 % skautských vedoucích, kteří vedou oddíly nebo vyšší organizační jednotky, splňují kritérium pro vedení, a to vůdcovskou zkoušku. Dalších 23 % respondentů má alespoň základní skautské vzdělání – čekatelství, který je jednou z podmínek k získání vůdcovského kurzu. Další takovou podmínkou pro vůdcovský kurz je mít hotový zdravotnický kurz, který je akreditovaný od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. 6 % dotazovaných si nad rámec vůdcovského kurzu udělalo i instruktorský kurz, který slouží k vedení právě výše zmíněných čekatelství, vůdcovských kurzů nebo lesních škol. Zbýlých 19 % účastníků, kteří odpovídali v mém dotazníkovém

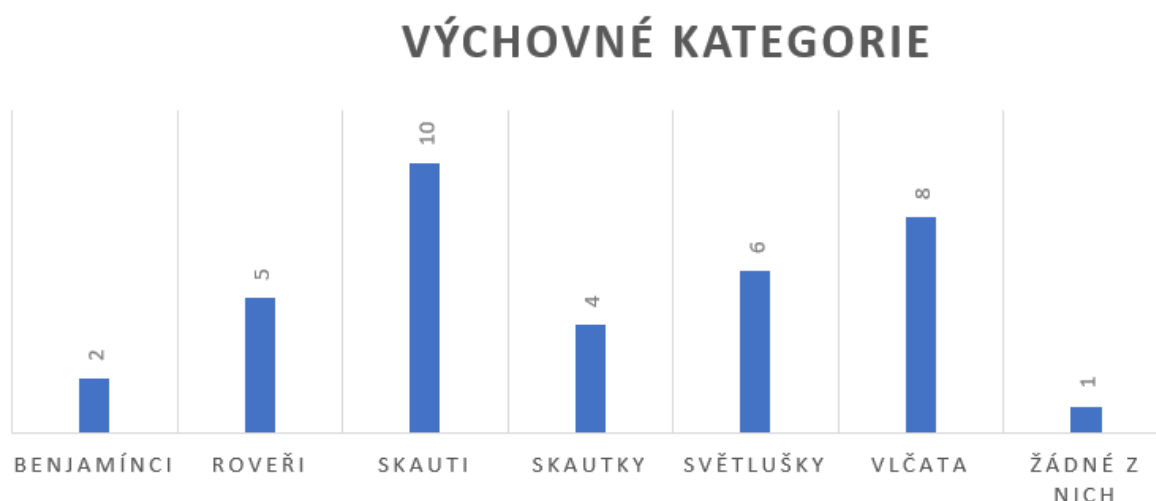
²¹ Vedoucí, který má na starosti správu celého oddílu, svého týmu a je za vše zodpovědný

šetření absolvovalo kurzy jako je OČK²², střediskové minimum, lesní školy, zdravotnické kurzy nebo semináře Ekumenických lesních škol.

²² OČK – odborná činovnícká kvalifikace. Tuto kvalifikaci může získat činovník, který prokáže odbornou činovníckou kvalifikaci na základě prokázaných odborných didaktických a lektorských kvalit pro roli vzdělavatele a zkoušejícího v daném oboru. OČK lze získat v oborech jako je: Hospodaření, metodika, myšlenkové základy skautingu, organizace, pedagogika a další. Více na: <https://krizovatka.skaut.cz/vzdelavani/zkousky-kvalifikace/odborna-cinovnicka-kvalifikace-ock>

6.3 Výchovné kategorie respondentů

Čtvrtá otázka: „Jaké výchovné kategorii se aktivně věnuješ?“ byla zaměřena na výchovné kategorie, kterým se dotazovaní věnují. Odpovědi v této otázce mne velmi překvapily, jelikož nebývá zvykem, aby vedoucí, kteří vedou střediska/okresy, pokračovali ve výchově dětí, a to zejména kvůli administrativní činnosti, kterou jsou zahlceni. Z odpovědí na mé dotazníkové šetření vyplývá, že i vedoucí, kteří vedou právě střediska nebo okresy, se stále věnují alespoň jedné výchovné kategorii. Pouze jeden z respondentů odpověděl, že se již aktivně nepodílí na výchově dětí. Někteří vedoucí dokonce vedou až 4 výchovné kategorie naráz. Z toho mohu soudit, že se jedná o menší střediska, kde nemají dostatečný počet vedoucích, nebo oddíly nejsou tak veliké, a nevyplatilo by se jejich dělení na menší.

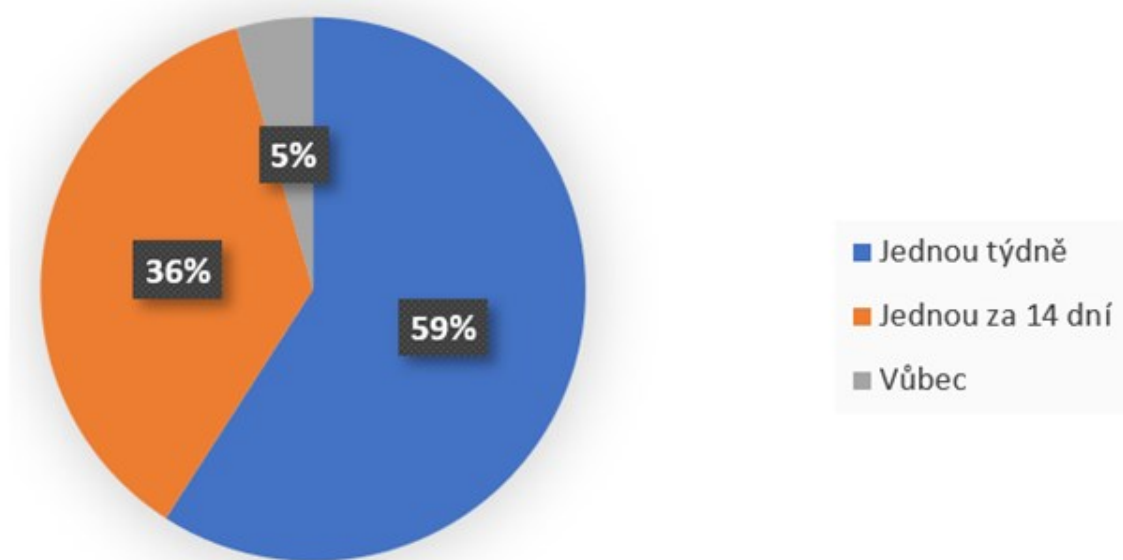
Graf 4 - Výchovné kategorie respondentů

V grafu také můžeme vidět, že většina respondentů se věnuje výchovné kategorii vlčat a skautů a pouze dva vedoucí se věnují benjamínkům. Dle mého mínění je to tím, že o výchovnou kategorii benjamínků není tak veliký zájem ze strany vedoucích. U těchto oddílů je to těžké převážně z náročnosti na vedoucí, kteří se starají o předškolní děti, a tudíž je nutná veliká zodpovědnost. Z tohoto důvodu to není častokrát vhodné pro mladší vedoucí, kteří své nápady mohou lépe realizovat u starších oddílů.

6.4 Četnost online programu

V páté otázce jsem se ptal: „Jak často jste během koronaviru měli online program s dětmi?“ Díky velikému zájmu o skauting byla vidět i motivace vedoucích připravovat online program pro děti. Ačkoliv to bylo pro vedoucí více unavující, než kdyby připravovali schůzky, a to mnohdy z důvodu internetového připojení nebo problémů s tím spojených, tak se s tím skautští vedoucí dokázali srovnat a připravit pro děti zábavný a naučný program, ve kterém využívali skautskou výchovnou metodu.

Četnost online programu

Graf 5 - Četnost online programu

Četnost online programu byla vcelku vysoká, z grafu je viditelné, že 59 % středisek, která odpověděla, v dotazníkovém šetření mělo program pro děti každý týden. I přes to, že děti měly online vyučování ve škole a celé dny trávily u počítače, tak je rodiče nechávali na online schůzkách, kde se mohly setkat se svými vrstevníky a alespoň částečně zapomenout na koronavirus. Zahrát si společně s vedoucími online hry a bavit se, dále také vedoucí připravovali online program, který nesl prvky skautské výchovné metody.

Dalších 36 % středisek vyplnilo, že měly program jednou za 14 dní, je to druhá nejčastější volba, jelikož se vedoucí snažili, aby i rodiče věnovali svým dětem více času a tento systém podpořil i starosta Junáka Ing. Josef Výprachtický – José, který ve svém e-mailu všem vedoucím a rodičům doporučil, aby rodiče věnovali čas svým dětem, a vedoucí, aby byli

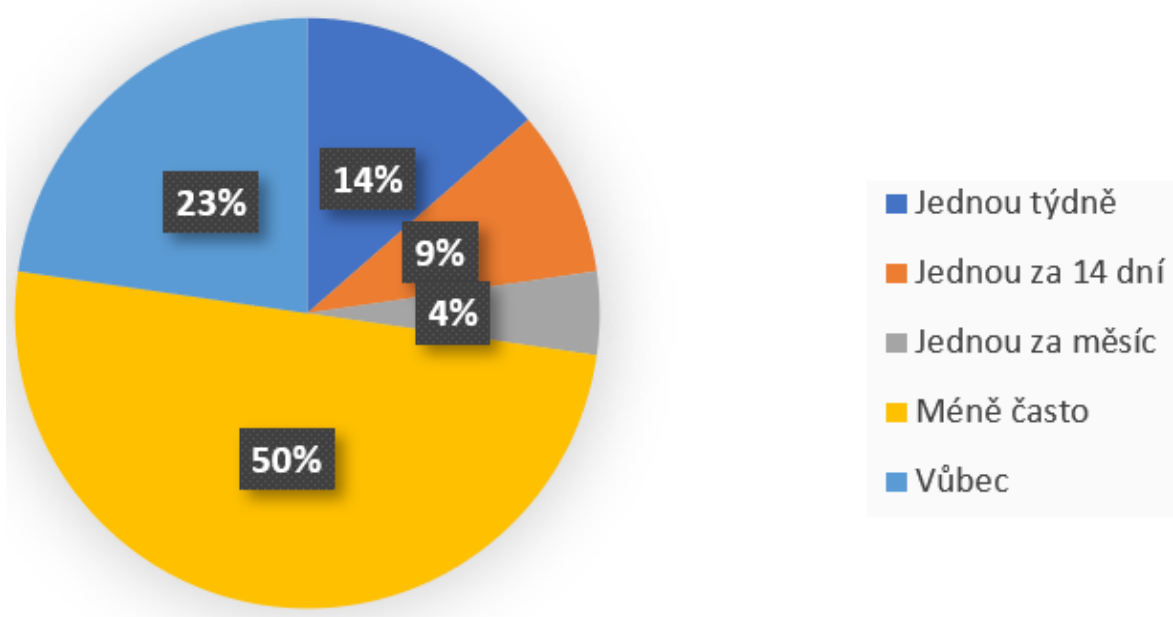
schopni si udělat čas sami pro sebe a relaxaci. Proto některá střediska přistoupila na režim online schůzek jednou za 14 dní a druhý týden nechala čas pro rodiny s dětmi.

Posledních 5 % v dotazníku odpovědělo, že online program pro děti vůbec nepřipravovalo. 5 % je pouze jedna odpověď, kde se jedná o malé skautské středisko na Praze 9, kde vedoucí jsou převážně rodiči dětí, které chodí k nim do oddílu, a proto se rozhodli věnovat veškerý čas rodině.

6.5 Četnost offline programu

Šestá otázka byla směřována na četnost offline programu. Ptal jsem se vedoucích středisek: „Jak často jste měli program pro děti, který nebyl online?“ V porovnání mezi online a offline programem jednoznačně častěji převažuje online program, a to hlavně z důvodu zákazu nebo omezení setkávání se s dalšími osobami. Dalšími komplikacemi pro offline program, schůzky, výpravy a další skautské činnosti byla vládní nařízení, která nešla na akcích akceptovat, jako byl např. rozestup mezi účastníky. I přes tato nařízení se našla střediska, která vytvářela program mimo virtuální prostředí. Vedoucí si připravili program pro své svěřence i v přírodě, městských parcích, obcích nebo sídlištích.

Četnost offline programu

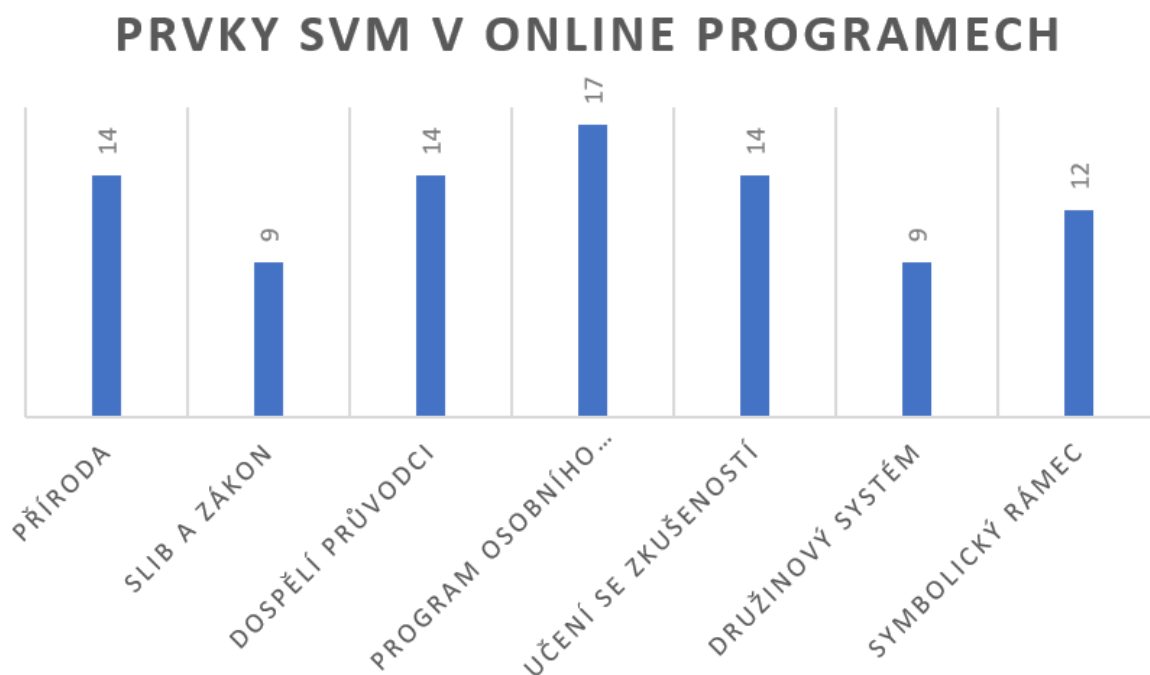
Graf 6 - Četnost offline programu

Ve svém výzkumu též pozoruji strach, který přinesla doba koronavirové krize a z grafu je patrné, že 23 % odpovídajících středisek nepřipravovalo žádný program a dalších 50 % méně často než jednou za měsíc. Vedoucí z jednoho střediska na Praze 2 se rozhodli, že program pro děti připraví mimo online režim alespoň jednou do měsíce, ti tvoří 4 %. Posledních 23 % tvoří střediska, která svůj program mimo počítač a online tvořila každý týden nebo jednou za 14 dní v kombinaci s online schůzkami.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že nejaktivnější byli vedoucí na Praze 5, kteří během koronavirové krize připravovali pro děti každý týden online i offline program. Nejméně aktivní pak byli vedoucí z Prahy 9 a 10, toto může být způsobené lokalitami, kde střediska sídlí. Jelikož se jedná o okrajová území Prahy, rodiče neměli tak velikou potřebu posílat své děti na online schůzky a raději trávili svůj volný čas se svými dětmi. Zatímco ve vnitřních oblastech Prahy byl o skauting a jeho program stále veliký zájem, tak vedoucí nezháleli a připravovali si program podle skautské výchovné metody.

6.6 Prvky skautské výchovné metody v online schůzkách

V sedmé otázce jsem položil otázku: „Jaké prvky skautské výchovné metody jste využili při tvorbě online schůzek?“ Z grafu, který se nachází níže, můžeme vypořadovat jedinečnost skautské výchovné metody, kdy vedoucí ve svých programech propojují jednotlivé prvky a žádný z nich se nevyskytuje ojedinele, a to ani v online režimu.

Graf 7 - Prvky SVM v online programech

Největší zastoupení je vidět v části, která se zabývá programem osobního růstu, kde se děti mohly vzdělávat od ostatních vedoucích nebo předávat si zkušenosti s jinými dětmi. Mnohdy se jednalo o programy, kdy účastníci online schůzek mohli plnit různé výzvy, odborky nebo sami přednášeli o svém životě.

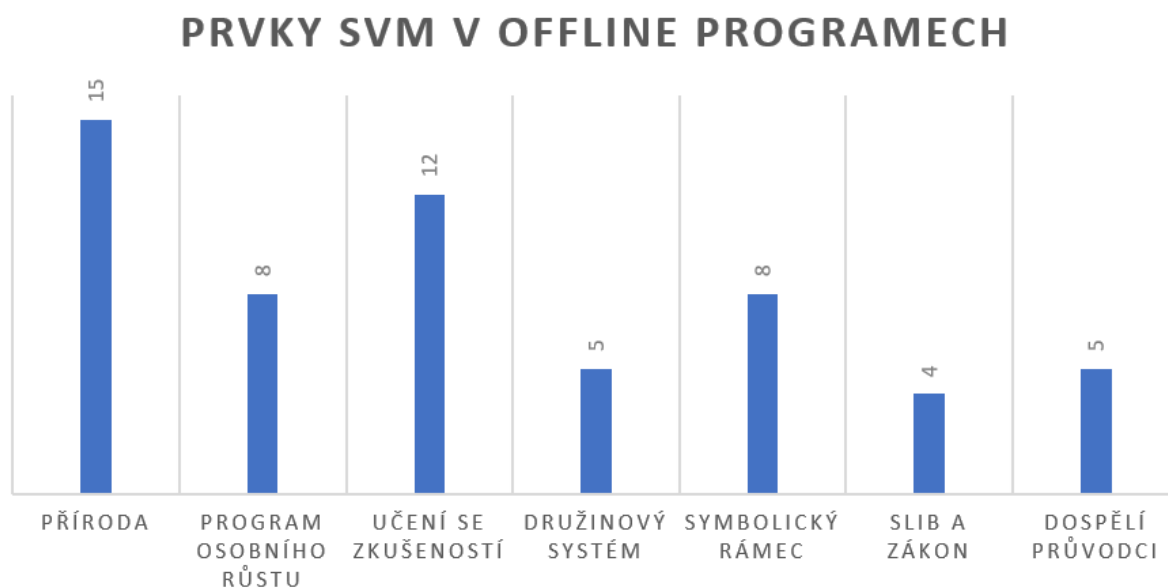
Dalšími nejvíce užívanými prvky skautské výchovné metody v online programech byly prvky přírody, dospělých průvodců a učení se zkušeností. Děti v Praze se častokrát do přírody vůbec nedostaly, a proto bylo nutné jim ji alespoň trochu přiblížit. Dospělých průvodců je potřeba, aby dětem byli nápomocni v těžkých situacích, jako byla koronavirová krize. Vedoucí zde měli úlohu náhradních rodičů a zároveň kamarádů, se kterými si mohly děti povídat, když byly v úzkých, a u kterých našly vlídné slovo a radu. Covid nepřinesl pouze špatné věci, ale mnohé skautíky naučil i některým pozitivním znalostem. Mladší členové Junáka byli častokrát sami doma, museli si připravovat jídlo anebo se o sebe umět postarat.

Programy právě na téma učení se zkušeností byly potřeba, aby si děti osvojily znalosti, které se jim právě v domácnosti nebo kdekoliv jinde můžou hodit.

Nejméně využívanými prvky v online schůzkách byly slib a zákon a družinový systém. Těchto prvků se využívalo nejméně z důvodu, že online režim pro ně není moc přívětivý. O slibu a zákonu je nutné se s dětmi bavit napřímo a nejlépe osobně, jelikož každý má jiné představy a jiná očekávání. A u družinového systému je pochopitelné jeho nižší využití z důvodu izolace členů družin v domácnostech během koronavirové krize.

6.7 Prvky skautské výchovné metody mimo online

Podobně jako v sedmé otázce se i v otázce číslo osm: „S jakými prvky skautské výchovné metody jste pracovali v době koronaviru? (mimo online)“ zaměřuji na využití jednotlivých prvků skautské výchovné metody. Na rozdíl od předchozí otázky jsem se ptal na to, které části z této výchovné metody využívali vedoucí při tvorbě programů mimo online režim.

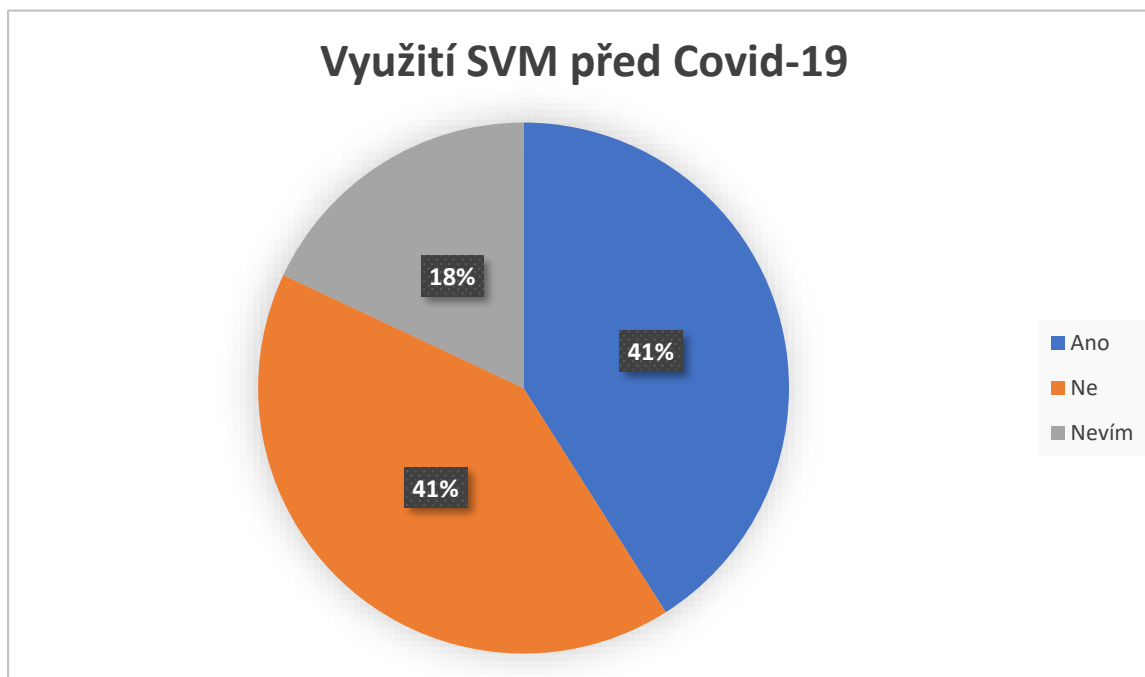
Graf 8 - Prvky SVM v offline programech

Z výše uvedeného grafu můžeme vyčíst, že vedoucí, kteří připravovali program pro děti, jenž se odehrával mimo obrazovku počítače, byl zaměřený převážně na kombinaci prvků přírody a učení se zkušeností. Snaha vedoucích byla vytvářet program, který děti rozvíjel, mohly se při něm přiučit, aniž by jim to někdo vysvětloval nebo ukazoval frontální výukou jako ve škole, které měly z online režimu dostatek. Zároveň bylo cílem Junáka v době koronavirové krize dostat děti od počítačů a ukazovat jim „svět za dveřmi“. Využívalo se přitom prvku přírody, kdy děti chodily na vycházky do městských parků či lesů.

Naopak, stejně jako v online programech, tak i v těch offline, se nejméně zastoupeným prvkem skautské výchovné metody staly družinový systém a slib a zákon. Důvody pro nízké využití těchto dvou částí jsou stejné jako v předchozí otázce – oddělení dětí z různých domácností kvůli riziku přenosu koronaviru a nutnost bavit se o slibu a zákonu osobně.

6.8 Využití skautské výchovné metody před covid-19

V této deváté otázce jsem se zaměřil na cílené využití skautské výchovné metody před příchodem koronavirové krize a zda si vedoucí uvědomují, jestli s ní pracují, či nikoliv. Dotazovaných jsem se ptal: „Pracovali jste s prvky skautské výchovné metody častěji před příchodem koronavirové krize?“

Graf 9 - Využití SVM před Covid-19

Po vyhodnocení této otázky jsem dospěl k závěru, že vedoucí mnohdy ani neví, jestli pracují se skautskou výchovnou metodou, nebo ji mají již tak zažitou, že si ani neuvědomují její využití. 18 % respondentů si nebylo jistých, jestli jednotlivé prvky využívali dříve před příchodem koronaviru. Dalších 41 % dotazovaných si všimlo poklesu cíleného využití skautské výchovné metody po příchodu nemoci covid-19. Zbývajících 41 % vedoucích středisek/okresů buď nepocítuje změnu před a po příchodu koronaviru, nebo zaznamenali nárůst využívání některých částí v době krize.

7. Výsledky dotazníkového šetření – otevřené otázky

V druhé části dotazníkového šetření jsem pokládal otázky, které měly za úkol zjistit, jak konkrétně pracovali skautští vedoucí s jejich výchovnou metodou v době koronavirové krize. Ke každému prvku se mohli vedoucí vyjádřit jednotlivě a v případě, že složku nevyužívali, přeskočili na další otázku. Cílem otevřených otázek bylo porovnání programů, které probíhaly před příchodem covidu a v jeho průběhu. Skautská výchovná metoda propojuje všech 7 prvků, ale vždy některý z nich převažuje. V mém dotazníku jsem se ptal právě na programy, u kterých převládá dotazovaný prvek. V bakalářské práci zmiňuji vždy jen ty nejzajímavější programy, jež skautští vedoucí využívali.

7.1 Příroda

Na úvod jsem se respondentů ptal, jaké programy si připravovali na téma přírody. Toto téma bylo v době koronavirové krize velmi rozšířené napříč většinou středisek po celé Praze. Jelikož sami vedoucí měli dost všech činností, které probíhaly online, rádi si vyšli do přírody, parků, lesů nebo k rybníkům v Praze a připravovali program pro své svěřence. O žádném programu se nedá říct, že by měl být lepší nebo horší, skauting se během covidu musel přizpůsobovat pravidlům, vládním nařízením a některé střediska se toho chytla lépe a některá hůře. Prvku přírody se z dotazníkového šetření nejlépe zhostila střediska z Prahy 2, která odpověděla: „Na podzim jsme sbírali listy a určovali je, pak jsme z nich lepili obrázky; Hráli jsme hry na poznávání ptáků, starali se o krmítka + zapojili se do Ptačí hodinky; sázeli jsme semínka, starali se o to, co nám vyrostlo; rodiny se vypravily na místa, kam chodíme na výpravy nebo pečovat o přírodu (Patronáty = Oddíly (v) přírodě, máme 2 místa v Praze = chráněná území); vítali jsme jaro...“ Dále si také vedoucí připravovali různé poznávací hry, kdy v okolí jejich kluboven přidali obrázky fauny a flóry, kterou děti měly za úkol hádat. Před příchodem koronaviru se všechny tyto aktivity děly na víkendových akcích v přírodě, ale to za doby nemoci covid-19 nebylo možné, a vedoucí tak byli nuceni hledat alternativy. Pokud někdo neměl dost online režimu a nevadilo mu využití telefonu, skautští vedoucí z Prahy 5 si připravili hru s QR kódy po centrálním parku, kde dávali rodičům s dětmi tipy na aktivity v přírodě nebo na výlety do různých míst.

Další možností, jak pracovat s prvkem přírody v době koronavirové krize, jsou přednášky odborníků – hajní, nadlesní, kteří dorazili na online schůzky vyprávět dětem o jejich rajónech. Kombinací online a offline na téma přírody mohlo být tvoření vlastního herbáře.

7.2 Slib a zákon

Druhá otevřená otázka směřovala na prvek skautské výchovné metody slibu a zákona. Z kapitoly 6.6 a 6.7 víme, že se jedná o nejméně populární část při online a offline programech v době koronaviru. Přesto se museli vedoucí alespoň částečně s tímto tématem poprat a připravit nějaký program. Kvůli omezení setkávání nebylo možné se potkat ani s nováčky, kteří do oddílu přišli v roce 2020, a ani se staršími členy oddílu, kteří měli slibovat.

V offline režimu se tak slib a zákon cíleně neprobíral a tento prvek se nechával na tábor, kde vedoucí měli čas si pohovořit s jednotlivými členy svého oddílu o slibu, zákonu a principech skautingu. Ani doba koronaviru neovlivnila tábory (v roce 2020), a tak mohli členové junáka složit svůj skautský slib nebo nováčkovskou zkoušku, které jsou součástí skautského slibu a zákona. Součástí skautské výchovy je dodržování hesel a denních příkazů, které skauti mají. Ačkoliv to pro ně není nijak svazující a závazné, přesto se vedoucí v offline programech snažili, aby děti dodržovaly příkaz: „Vykonat denně alespoň jeden dobrý skutek!“ nebo heslo: „Buď připraven(a)!“ Na tuto část respondenti odpověděli, že si připravovali aktivitu, která byla zaměřena na to, jak se dětem daří dělat dobré skutky.

Online část tohoto prvku nabídla mnohým možnost pozvat si odborníky z řad Junáka, kteří svůj skautský slib skládali před několika desítkami let a mohli se s nimi pobavit, jaké to bylo tehdy a jaké je to nyní. Například v Praze 5 měly děti online přednášku o skautských principech v době totality, kdy je přišli navštívit old-skauti a povědět jim jaké bylo skautování v jejich době. Děti také mohly plnit skautské stezky, které vydává ústředí a provází je nováčkovskou zkouškou. Z dotazníkového šetření vyplývá, že cílem většiny online programů zaměřené na téma slibu a zákona byl důraz na uvědomění si jejich významu (aby nezůstaly jen „prázdnými“ frázemi).

Téma slibu a zákona není výchovným prvkem pouze pro mladší členy junáka, ale mnohdy i pro jejich vedoucí, kteří se nově přidávají ke skautingu i v době koronavirové krize, a je potřeba, aby je někdo zasvětil do problematiky Junáka. Tuto úlohu plní skautští vedoucí, kteří již několik let vychovávají další generace a mají pomoci i novým členům vůdcovského týmu, již mají zájem také vychovávat. V online režimu tato příprava probíhala poněkud jednodušeji než s mladými členy, jelikož během schůzek a výprav mimo dobu covidu na tato témata není tolik času. Proto když v této době byla chvíle volna, tak se vedoucí mohli bavit na téma slibu, zákona a principů skautingu.

7.3 Učení se zkušeností

Třetím dotazovaným prvkem ze skautské výchovné metody bylo učení se zkušeností. Opět jsem se ptal respondentů na otázku: „Jak jste pracovali s prvkem učení se zkušeností?“ Na tuto složku výchovného programu se těžko připravuje program, který by měl probíhat online, přesto z předchozí otázky víme, že vedoucí se snažili s ním pracovat, jak jen to bylo možné.

Programy, které si vedoucí připravovali, byly spíše reflexí každodenní činnosti jejich svěřenců. Děti se samy učily vařit, uklízely si, během schůzek společně s vedoucími vázaly uzly. Rádcové si připravovali program pro ostatní členy svých družin a na základě zpětné vazby docházelo k naplnění cíle, kterým bylo, aby se rádcové něco nového naučili pomocí svých vlastních zkušeností.

V dotazníkovém šetření mi jedna skautská vedoucí z Prahy 2 sepsala jejich program, který zde cituji: „*Například jsme zorganizovali šachový turnaj. Máme jednoho páťáka, který hraje (závodně) šachy. Požádala jsem ho, jestli by nezorganizoval šachový turnaj. Některé následující aktivity organizoval on, některé já. Všichni jsme se něco naučili. Někdo hrát šachy, někdo komunikovat s cizími rodiči, někdo něco zorganizovat. Nejdřív jsme si přečetli něco o šachách jako hře (legenda o zrnku rýže). Příště každý ukázal (byli jsme online) každý šachy, které má doma. To byste nevěřili, jaké různé šachy/figurky se sešly - z Lega, s reálnými vyřezávanými lidičkami, všelijaké exotické, papírové... Další schůzku se každý naučil, jak jednotlivé figurky chodí, skáčou. Pak jsme se museli každý zaregistrovat na šachový server. Některým s tím museli pomoci rodiče. Server sám nabízel možnost si zahrát turnaj nebo vyřešit úkol proti počítači, takovou průpravu, s jednotlivými figurami. Pak nás náš šachista rozlosoval do dvojic a hráli jsme první kolo - dvojice dostaly na sebe a rodiče kontakt a domluvily se, kdy budou hrát. Podle výsledků jsme byli rozlosováni do druhého kola. Celý proces trval asi dva měsíce... Na konci si děti přály, až nebudeme online, sehrát živé partie a slíbily jsme si, že vezmeme několikery šachy na tábor.*“ Tímto programem se dítě, které připravovalo šachový turnaj naučilo organizačním schopnostem, schopnostem komunikace a logistické přípravy.

V dnešní době, a to nejen té koronavirové, je nutné se přizpůsobovat moderním technologiím a využívat je, proto se skauti z Prahy 8 zaměřili na programy převážně praktické, kdy jejich vlčata učili pracováním s GPS. Chodili po parku a měli nacházet různé body, které jim zadali jejich vedoucí.

7.4 Družina

Největší komplikací pro online režim byla jednoznačně část skautské výchovné metody zaměřená na družinový systém. Vzhledem k nemožnosti scházení se bylo složité naplnění tohoto výchovného cíle. Z dotazníkového šetření vyplývá, že vedoucí s tímto prvkem většinou vůbec nepracovali nebo jen velmi omezeně.

V některých skautských střediscích si vedoucí připravili online program pro jednotlivé družiny a v některých pouze rádcí pro své vrstevníky. V rámci mého výzkumu jsem se dostal k odpovědi ze střediska Oheň – Horní Počernice z okresu Praha 9, kde si skautští vedoucí připravili program na online schůzky. V tomto programu měli družiny své vlastní společné projekty, kterým se věnovaly vždy jeden měsíc a následná gradace programu podpořila jejich soutěživost. Jedním z takových programů byla tvorba vlastní virtuální pevnosti, kdy si družina tvořila svůj hrad a snažila se soutěžit o přízeň svých občanů. Mohli také vyvolávat virtuální bitvy, kde se snažili poničit hrad z jiné družiny.

7.5 Symbolický rámeček

Symbolický rámeček slouží vedoucím pro lepší interaktivitu s dětmi a čím je symbolický rámeček propracovanější, tím je program pro děti atraktivnější. S touto částí skautské výchovné metody tudíž mnoho středisek nepracovalo cíleně, ale spíše podvědomě při přípravě tematických schůzek.

V dotazníku se ke mně dostalo několik odpovědí, ze kterých vyplývá, že největším lákadlem byla etapová hra.²³ Tuto zprávu jsem dostal od 5 ze 14 dotazovaných, kteří na tuto otázku odpovídali. Nejlépe v mém výzkumu svoji etapovou hru popsal vedoucí skautů v Horních Počernicích z Prahy 9: *„Připravovali jsme pro skauty distanční etapovou hru s názvem: „Distanční škola čar a kouzel v Prahavicích“. V tomto rámci plnili skauti výzvy a hráli společné hry. Splněná výzva znamenala "naučené kouzlo.“*

Ve středisku Athabaska z Prahy 9 využili symbolický rámeček na získávání jednotlivých titulů/rolí z jednotlivých schůzek, které následně mohli využívat a které jim přinášeli výhody do dalších programů. Tento symbolický rámeček a celkový program sloužil danému středisku jako motivace k účasti na online setkávání.

²³ Dlouhodobá hra na pokračování s jednotným symbolickým rámečkem, která je rozdělena do jednotlivých etap.

7.6 Program osobního růstu

Někdy je zapotřebí nechat děti, aby si samy zvolily cestu, kterou se chtějí vydat. Jinak tomu není ani u prvku skautské výchovné metody, která se věnuje programu osobního růstu. Vedoucí zde pouze přihlížejí, nechávají děti se rozvíjet a jen korigují správnost jejich výchovy a vývoje. Z dotazníkového šetření vyplývá, že vedoucí v době koronavirové krize využili „nástrojů“, které Junák nabízí.

Většina dotazovaných středisek ve skautském kraji Praha využívala odborek a stezek připravovaných od ústředí Junáka. Vzhledem k nenáročnosti programu, a to ani časové, ani materiální, si tak každý člen mohl plnit některé odborky a stezky z pohodlí svého domova a poté pouze s vedoucími konzultoval v případě problémů nebo hlásil jejich splnění. Každý ze členů si tak mohl zvolit jakou cestou se vydat, v čem by se chtěl zdokonalit, a vedoucí je pouze podporovali v jejich rozhodnutí a vývoji.

7.7 Dospělí průvodci

Stejně jako s prvkem programu osobního růstu tak i s dospělými průvodci to bylo v době koronavirové krize poněkud složitější, ale neméně důležité. Vedoucí, kteří byli přítomni online schůzkám se snažili vymýšlet výchovný program, ale zároveň být nápomocni každému dítěti, které potřebovalo s čímkoliv pomoci. Omezení kontaktu s jinými vrstevníky se projevovalo na psychice a bylo zapotřebí, aby si děti mohly popovídat s někým, kdo jim ukáže pochopení.

Vedoucí museli z online schůzek vypožorovat, zda dítě nemá problémy, což je častokrát mnohem složitější než v prezenčním režimu, kdy se dítě chová jinak, než je tomu obvykle. Koronavirová doba navíc znamenala pro vedoucí nutnost otvírat těžká témata, jako je nemoc a smrt. V rámci svého výzkumu jsem se tak dostal k příběhu jedné rodiny, kde otec zemřel na nemoc covid-19 po dlouhých problémech a rodina to moc dobře nezvládala. Jejich syn chodil do oddílu vlčet a díky veliké empatii a podpoře dospělých průvodců syn vydržel u oddílu a i přes traumatizující událost se baví společně s vrstevníky nadále. Jeho vedoucí musí neustále dávat pozor při přípravě programů, aby mu náplní své hry nepřipomínali trauma, a naopak mu byli ve všem velikou oporou.

8. Závěrečné otázky výzkumu

V závěru dotazníkového šetření jsem se tázal respondentů na konkrétní problémy se skautskou výchovnou metodou a jestli je někdo, kdo by jim dokázal ve středisku pomoci. V Junáku existuje pozice výchovného zpravodaje, kdy je touto funkcí pověřena osoba, která se věnuje výchově, ať už z profesního hlediska či dlouhodobého zájmu. Může se věnovat pouze některé z výchovných kategorií, nebo všem, záleží na jeho odbornosti a zájmu. Zpravidla se výchovnými zpravodaji stávají starší členové, kteří byli aktivními vedoucími, ale přestali se aktivně věnovat oddílům a spíše jim pomáhají s výchovou mladších zájemců o skauting.

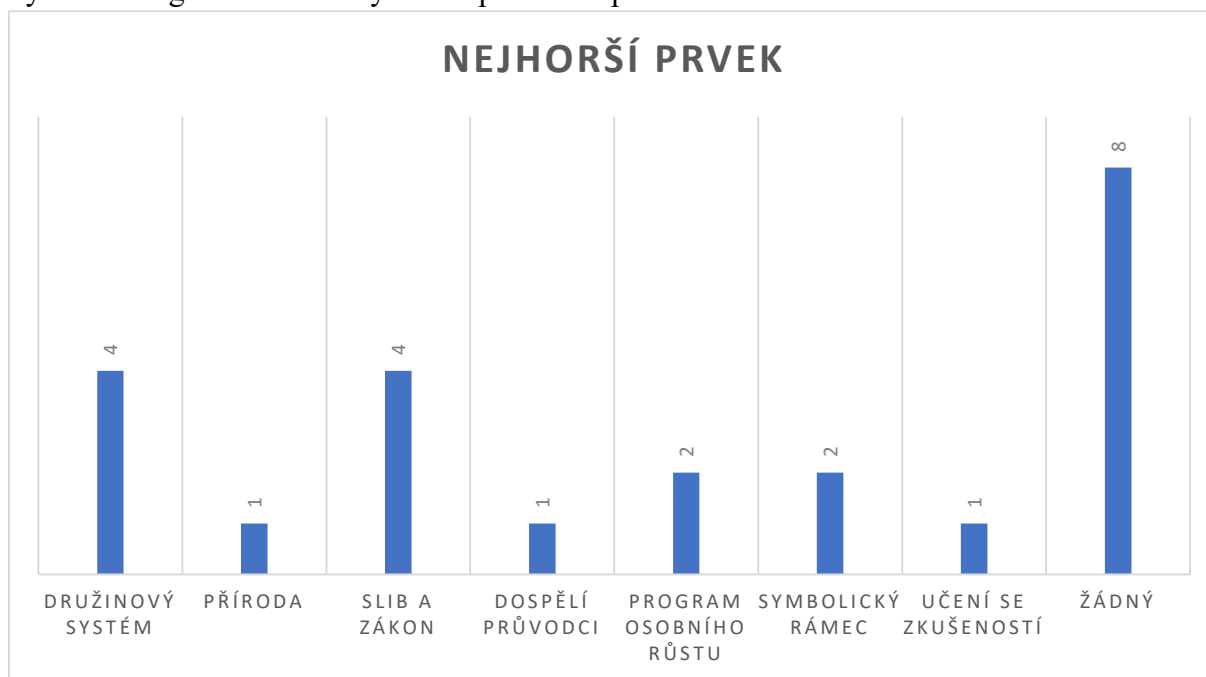
Graf 10 - Využití výchovných zpravodajů

Pro graf č.10 jsem využil ve svém dotazníku uzavřené otázky: „Máte ve středisku výchovného zpravodaje?“ a z výsledku jsem byl mile překvapen. Více než 61 % respondentů odpovědělo, že ve svém středisku mají výchovného zpravodaje, a dalších 13 % by jej potřebovalo. Ve 30 % středisek funguje výchovný zpravodaj jako pouhý poradce, pokud si ho/jí oddíly vyžádají, v dalších 22 % pracuje i na preventivní činnosti a aktivně pomáhá oddílům ve středisku v jejich práci s výchovou dětí.

Zbýlých 26 % ve středisku nemá a ani nepotřebuje výchovné zpravodaje. Zpravidla se jedná o střediska s menším počtem registrovaných členů nebo o takzvané rodinné skauty, kdy jsou oddíly složeny převážně z rodičů členů.

8.1 Problémový prvek SVM

V posledních dvou otázkách dotazníkového šetření jsem se ptal na konkrétní prvky skautské výchovné metody, které dělají oddílům největší problém, a z jakého důvodu. K některým prvkům a problémy s nimi spojenými se vyjadřuji v další části textu, kde využívám argumentů získaných z odpovědí respondentů.

Graf 11 - Problémové prvky skautské výchovné metody

Z výše uvedeného grafu můžeme pozorovat, že část středisek nezaznamenává žádné problémy s využíváním jednotlivých prvků skautské výchovné metody. Z respondentů, kteří zvolili možnost žádný, dále napsali, že největším problémem během covidové situace bylo internetové připojení a pozornost, které nejsou součástí výchovné metody. Dále také někteří záměrně nepracovali s prvkem družinového systému nebo věnovali dobu koronavirové krize přístupu k věkové kategorii roverů.

Nejčastěji měli vedoucí problém se zpracováním družinového systému. Z odpovědí, které jsem dostal, ve svém výzkumu jsem zjistil, že velkým problémem pro tuto součást skautské výchovné metody je malý počet vedoucích, kteří by se věnovali jednotlivým družinám a kapacity vyčerpávají pro celé oddíly. Další odpověď jsem dostal z Prahy 10, kde se dotazovaný věnuje výchovné kategorii benjamínků, u kterých je družinový systém těžko aplikovatelný.

Dalším 4 střediskům se velmi obtížně pracuje s částí slibu a zákona. Zde se respondenti jednoznačně shodují na přílišné abstrakci pro online program a nezáživnosti pro online přenos. Dalším důvodem je složité vymýšlení programu na toto téma, není zde tak

veliká přidaná hodnota jako při prezenčních setkáních. Děti si zapamatují méně z online vyprávění a téma slibu a zákona lze velmi těžko uchopit do atraktivní hry.

Problém u prvku programu osobního růstu lze rozdělit na dva hlavní důvody, první z nich – nízký počet aktivních vedoucích popisuje respondentka z Prahy 2: *„Protože skvělá je teorie a zelený strom života, chceme, aby všichni v oddíle dělali všechno, a na individuality dosud bylo málo času, nebo spíš - nás vedoucích bylo málo na pomoc dětem, na to, aby se jim někdo věnoval, doporučoval jednotlivě.“* Druhým problémem je online režim, kdy je pro vedoucí těžké přizpůsobit se duchovní úrovni dětí. Problém popisuje respondentka v dotazníkovém šetření z Prahy 9: *„Je pro nás těžké přiblížit se na úroveň světlušek a pracovat zvláště na duchovním programu, který pojímáme jako součást tohoto prvku. Často od dětí cítíme určitou nechuť k nějakému zamýšlení (ale za tím prostě může stát to, že to neumíme dobře podat). Zároveň teď během koronaviru a po koronaviru cítíme daleko větší problém dětí soustředit se, tedy se i zaměřit na nějaký duchovněji zaměřený program.“*

Pro některé vedoucí během covidu bylo složité vymýšlení symbolického rámce a získat tak potřebnou pozornost dětí. Stále opakující se online hodiny a celodenní sezení před počítačem ubíralo fantazii dětí, a pro vedoucí tak bylo mnohem obtížnější zjistit, co by děti mohlo zajímat a čím je zaujmout.

9. Závěr

Hlavním cílem této práce byla komparace fungování jednotlivých skautských středisek během covidové situace v hlavním městě Praha. Druhotnou částí výzkumu bylo, do jaké míry se u jednotlivých věkových kategorií využívá skautská výchovná metoda a jak s ní nakládají jejich vedoucí.

Z explorativního dotazníkového šetření jsem došel k závěru, že i přes komplikace, které přišly se začátkem koronavirové krize byly veliké, všechna střediska pokračovala v činnosti alespoň omezeně a využívala skautské výchovné metody k výchově dětí. I přes omezené setkávání se na prezenčních schůzkách se skauti přesunuli do online režimu, připravovali aktivity v Praze na každý týden pro téměř 7 000 dětí. Nejaktivnější byli skauti z Prahy 2 a 5, naopak nejméně aktivní pak byli v Praze 9 a 10.

Při zjišťování, jak se využívá skautská výchovná metoda, která všestranně rozvíjí jedince, jsem došel k závěrům: U mladších výchovných skupin jako jsou vlčata a světlušky se tato metoda využívá každým týdnem a vedoucí, kteří se rozhodli vést tyto oddíly, se v ní velmi dobře orientují a dokáží s ní pracovat. U oddílů skautů a skautek probíhaly během koronavirové krize schůzky méně často s vedoucími, ale družiny tak měly prostor samy pro sebe a svůj rozvoj. Přesto dochází ke kompletnímu naplňování skautské výchovné metody i u tohoto výchovného stupně.

Dalším zjištěním byla kvalifikace vedoucích a že všichni vedoucí, kteří mají na starosti střediska nebo okresy, mají příslušné skautské kvalifikace, které zahrnují i pedagogické základy.

Při svém výzkumu jsem také došel ke zjištění, že lidé, kteří jsou ve skautu a procházejí skautskou výchovnou metodou, daleko častěji pomáhali během koronavirové krize. Ať už místním úřadům, v nemocnicích, skautské lince pomoci, s nákupy potřebných surovin pro seniory, ale také se spoustou dalších činností.

10. Seznam použité literatury a zdrojů

- Baden-Powell of Gilwell, R. S. S. B. -P., & Boehmer, E. (2004). Scouting for boys: a handbook for instruction in good citizenship. Oxford University Press.
- Baden-Powell, R., & Hrica, P. (2004). Skauting pre chlapcov (2004 ed.).
- Bečanová, V. (2016). Skautská výchovná metoda a její vliv na mravní výchovu dětí a mladistvých [Bakalářská práce]. Univerzita Karlova.
- Bedrnová, E., & Nový, I. (2007). Psychologie a sociologie řízení (3., rozš. a dopl. vyd). Management Press.
- Citáty slavných osobností. In (p. 1). <https://citaty.net/citaty/2053192-eleanor-roosevelt-cely-zivot-je-neustale-jen-vzdelavani/>
- Historie skautingu: cestou k pramenům. (1999) (2. upr. vyd). Junák - svaz skautů a skautek ČR.
- Junák – český skaut, z. s., Stanovy spolku schválené XIV. Valným sněmem Junáka v Litomyšli dne 29. 3. 2014
- Krajčí, M. Upřesnění hlavní hygieničky k „Manuálu k letním táborem 2020“. <https://crdm.cz/clanky/aktuality/upresneni-hlavni-hygienicky-k-manualu-k-letnim-taborum-2020/>
- Pešková, L. (2011). Sociálně psychologický výcvik volnočasových pedagogů [Bakalářská práce]. Univerzita Karlova.
- Pospíšil, R. Cíle výchovy. In (p. 1). https://is.muni.cz/elportal/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/cile.html#soul
- Skaut.cz.: Časopisy - zdarma pro všechny skauty [Online]. (2012) (Vol. 2008). Retrieved from <http://casopisy.skaut.cz/skaut/>
- Svojsík, A. B. (1991). Základy junáctví: Návod pro výchovu čes.mládeže na základě systému sira R.Baden-Powella "Scouting" a za laskavého přispění četných odborníků (3.nezm.vyd.podle 1.vyd.v r.1912). Merkur.
- Šantora, R. (2012). Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu. Junák - TDC.
- Zajíc, J. (2001). Myšlenkové základy skautingu (2., opr. a dopl. vyd). Junák - svaz skautů a skautek ČR.

11. Přílohy

11.1 Nevyplněný dotazník

Ahoj!

Jmenuji se Matěj "Vojín" Šturma a jsem předsedou okresní rady Junáka pro Prahu 9. Momentálně studuji pedagogiku na Karlově univerzitě a rád bych Tě požádal o vyplnění tohoto dotazníku, který slouží ke sběru dat pro moji bakalářskou práci.

Dotazník Ti nezabere více jak 10 minut. Jde o skautskou výchovnou metodu a její využití v oddíle/středisku před a během koronavirové krize.

Z jakého si střediska?

.....

V jakém okrese je tvé středisko?

.....

Jaké máš skautské vzdělání?

- a) Bez kvalifikace
- b) Čekatelský kurz
- c) Vůdcovský kurz
- d) Instruktorový kurz
- e) Jiné:

Jaké výchovné kategorii se aktivně věnuješ?

- a) Benjamínci
- b) Vlčata
- c) Světlušky
- d) Skauti
- e) Skautky
- f) Roveři
- g) Žádné z nich
- h) Jiné:

Jak často jste během koronaviru měli online program s dětmi?

- a) Jednou týdně
- b) Jednou za 14 dní
- c) Jednou za měsíc
- d) Méně často
- e) Vůbec

Jak často jste měli program pro děti, který nebyl online?

- a) Jednou týdně
- b) Jednou za 14 dní
- c) Jednou za měsíc
- d) Méně často
- e) Vůbec

Jaké prvky skautské výchovné metody jste využili při tvorbě online schůzek?

- a) Družinový systém
- b) Příroda
- c) Slib a zákon
- d) Dospělí průvodci
- e) Program osobního růstu
- f) Symbolický rámeček
- g) Učení se zkušeností

S jakými prvky skautské výchovné metody jste pracovali v době koronaviru? (mimo online)

- a) Družinový systém
- b) Příroda
- c) Slib a zákon
- d) Dospělí průvodci
- e) Program osobního růstu
- f) Symbolický rámeček
- g) Učení se zkušeností

Pracovali jste s prvky skautské výchovné metody častěji před příchodem koronavirové krize?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Přechod na další sekci:

V této sekci odpovězte na otázky, které jste zaškrtnuli u otázky: Jaké prvky skautské výchovné metody jste pracovali v době koronaviru?

Pokud jste daný prvek skautské výchovné metody nevyužívali, přeskočte na další otázku.

Jak jste pracovali s prvkem přírody?

.....

Jak jste pracovali s prvkem slibu a zákona?

.....

Jak jste pracovali s prvkem učení se zkušeností?

.....

Jak jste pracovali s prvkem družiny?

.....

Jak jste pracovali s prvkem symbolického rámce?

.....

Jak jste pracovali s prvkem programu osobního růstu?

.....

Jak jste pracovali s prvkem dospělých průvodců?

.....

Přechod na další sekci:

Posledních několik otázek na závěr.

Máte ve středisku výchovného zpravodaje?

- a) Ano, aktivně nám pomáhá
- b) Ano, občas nám s něčím pomůže
- c) Ano, ale vůbec s ním nespolupracujeme
- d) Nemáme, ale nepotřebujeme
- e) Nemáme, ale potřebovali bychom jej

Se který prvkem se vám pracuje v oddíle nejhůře?

- a) Družinový systém
- b) Příroda
- c) Slib a zákon

- d) Dospělí průvodci
- e) Program osobního růstu
- f) Symbolický rámec
- g) Učení se zkušeností
- h) S žádným

Proč vám konkrétní prvek dělá problém?

.....

11.2 Seznam tabulek a grafů

11.2.1 Seznam grafů:

Graf 1 - Nárůst registrovaných členů Junáka v Praze	19
Graf 2 - Původ respondentů.....	21
Graf 3 - Skautské vzdělání respondentů.....	22
Graf 4 - Výchovné kategorie respondentů.....	24
Graf 5 - Četnost online programu.....	25
Graf 6 - Četnost offline programu	27
Graf 7 - Prvky SVM v online programech	29
Graf 8 - Prvky SVM v offline programech	31
Graf 9 - Využití SVM před Covid-19	32
Graf 10 - Využití výchovných zpravodajů	38
Graf 11 - Problémové prvky skautské výchovné metody	39

11.2.2 Seznam tabulek:

Tabulka 1 - Počty registrovaných členů 2021.....	19